

Om Præsternes Vilkaar under og efter Krigen 1657—60.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Vi have i vore Dage oplevet Krigens Besværligheder, og der er dem af os, som have fornummet disse i rigeligt Maal, og som efter fem Aars Forløb endnu føle Svien. Vi have prøvet, hvad det vil sige at være omtrent som Fanger i vort eget Hus, medens en overmodig Fjende tiltog sig Raadighed over vor Ejendom, vi have fornummet den forfærdelig knugende Følelse af forsvarsløse at være i Fjendens Vold, uden at noget Haab om Befrielse var at øjne, og endelig ere vi saa godt som blevne kastede ud af vort Hjem — med liden eller ingen Udsigt til nogensinde at se det igjen. Og dog er det, vi have udstaaet, kun Smaating imod det, som Folket idethele og Præsterne isærdeleshed led under Krigen med Sverig 1657—60. Sporene af den Krig udslettedes ikke i hundrede Aar. Især blev den sydlige Del af Nørrejylland samt Nordslesvig, Omegnen af Kjøbenhavn og Øen Møen forfærdelig medtagne. Men der var ingen Del af Landet, som gik Ram forbi. Mangfoldige Præster døde af Nød og Elendighed under Krigen, og dem, som saaledes ofte havde lidt mest, vide vi mindst om, da de ikke efter Freden kunde klage deres Nød for Regjeringen, som andre, der vare blevne ilive. I Haderslev Amt døde i to Aar 28 Præster, eller næsten alle dem, der fandtes, thi en pestagtig Sygdom forøgede Krigens Jammer. I Ribe Stift ansattes der i de tre Krigsaar omtrent 64 ny Præster, medens det sædvanlige Antal ellers i tre Aar var lidt over 20; saamange vare altsaa døde over det sædvan-

lige Tal i hine tre ulykkelige Aar¹⁾). Om Præsten Søren Christensen Borris i Bork i Ribe Stift berettes, at han 1658, fordi han ikke kunde skaffe saa meget Guld, Sølv og andre Ting tilveje, som Fjenderne fordrede, blev saa ilde medhandlet af dem, at han med sin frugtsommelige Hustru og to smaa Børn maatte om Natten flygte fra sit Hjem. I Mørket, tilfods, ja undertiden krybende paa Hænder og Fødder, maatte de tilbagelægge den tre Mile lange Vej til Varde, hvor Præsten døde strax efter sin Ankomst²⁾). Lignende Begivenheder hørte langt fra til Undtagelserne.

Det vilde være let af forskellige trykte Skrifter at samle flere Træk til Skildring af den Nød og Elendighed, som Krigen foraarsagede; navnlig indeholder sjette Samling af Adlers Efterretninger om Byen Ribe, O. Nielsens jydsk Herredsbeskrivelser og Worsaaes Bidrag til Vejle Bys og Amts Historie i 17de Aarhundrede (Hist. Tidsskr. II) mange mærkelige Træk angaaende Tilstanden i Ribe Stift. Vi skulle dog her indskrænke os til at meddele nogle hidtil utrykte Bidrag, navnlig bestaaende af Andragender, som efter Krigen indgaves til Regjeringen af Præster i forskellige Dele af Landet og hvori de skildrede deres og Sognenes Tilstand. Al den Hjælp, Regjeringen ydede, var som oftest kun en Anvisning paa Hjælp af Kirkerne, der mangan en Gang vare lige-saa ilde medtagne som Præsterne. — I dette Hefte indskrænke vi os til Nørrejylland, i et følgende skulde vi meddele Bidrag fra Østifterne. Endel af de Underdanighedsytringer, hvormed Brevene gjerne begynde og slutte, ere jevnlig her udeladte, da de intet oplyse.

1.

Jeg fattige Præstemand haver mig for Eders Kgl. Majestæt udi højeste Maade at beklage over den store Jammer

¹⁾ Kinch, Ribe Stifts Gejstliges Edsbog, i Danske Saml. IV, 117 flg.

²⁾ Gjessing, Jubellærere. II, 1, 280.

og Elendighed, som jeg med flere i denne forledne, bedrøvelige Krigstid haver udstanden ved mægtige Kontributioner, idelige Udplyndringer og langvarige Indkvarteringer; thi foruden alle andre Besværinger haver et ganske polsk Regiment til Hest staaet udi mit Sogn, den Stund vores allierede haver været her i Landet, hvorover baade jeg og det ganske Sogn er paa det højeste bleven graveret og saaledes ruineret og forarmet, at der faa monne findes, som i dette Aar noget af Jorden haver dyrket. Herforuden haver en Polak (desværre) forleden Sommer skudt Ild paa min Gaard, saa at Stuehuset med en anden dernæst hosliggende Længe med al min fattige Formue og de øvrige Levnedsmidler udi en Hast er bleven forbrændt, hvorover jeg paa min Alderdom med Hustru og Børn er geraaden i Nød og Armod. Hvorfore jeg paa det allerunderdanigste beder E. K. Maj., at mig fattige Mand af kongelig Clements til min Præstegaards Opbyggelse og store Skades Oprettelse af hver Kirke udi Aarhus Stift en Rdl. maatte bevilges (etc.). Glud Præstegaard den 8 Sept. Søren Andersøn Jelling

Anno 1660.

Guds Ord uværdige Tjener
til Glud og Hjarnø Sogne
udi Aarhus Stift i Jylland.

Orig. i Jydske Indlæg 1660 i Gehejmarkivet.

Den 9de Debr. 1660 fik ovennævnte Ansøger kgl. aabent Brev paa, at han maatte nyde 1 Rdl. af enhver Kirke i Aarhus Stift, som befandtes at være ved Middel og Forraad (Jydske Reg. 14, 11).

2.

Allernaadigste Herre og Konge! Jeg højbetrængte og fattige Mand, Niels Nielsen Bøgvad i Nørre Stenderup, Guds Ords uværdige Tjener til Eltang og Vilstrup Sogne, ydmygeligst og underdanigst for E. K. M. min store Elendighed og Armod andrager, som jeg i denne bedrøvelige Fejdes Tid er geraaden udi, idet at ikke aleneste al min timelige Middel af Rigens Fjender mig ganske er frarøvet og frataget, men endogsaa min Præstegaard ganske ruineret og fordærvet, ja begge mine Sogne moxen ødelagt, Byerne

afbrændte og øde, Folkene ren hendøde, saa jeg fattige Mand ikke kan vide det arme Lives Ophold deraf Steden at kunne have, enten for mig eller mine fattige Børn, uden saa er, at E. K. M. mine elendige Vilkaar naadigst vilde anse og betænke, og naadigst erindres den kgl. Hyldest og Naade, som Hs. K. M., mig og mine fattige Børn til Forfremmelse, udi Middelfart naadigst lod tilsige med anden mere Naades Løfte, som jeg skulde have efter at fordre og visselig at nyde for den Tjeneste, som jeg E. K. M. og Kronen i denne saavel som og i den forrige Fejdes Tid, med al underdanigst Skyldighed, Flid og Tro forrettet haver, endog ofte med stor Livsfare og endelig Ruin. Er derfor min allerydmygeligste og underdanigste Begjæring, at min allernaadigste Herre og Konge mig fattige Mand udi sin Naades Ihukommelse vilde have, og naadigst unde og bevilge mig en Gaard udi mit Annexsogn Vilstrup beliggendes, Skovsgaard kaldet, som nu Jørgen Jochumsen den ene Part udi Fæste haver, og Hans Olufsen den anden Part paaboede og fradøde, og ganske i Grund ruineret og nedbrudt er: jeg den fri for kongelig Tjeneste og Arbejde og den sædvanlige Skyld deraf aarligen min Livstid at nyde og oppebære, nemlig 3 Ørtug Rug, 2 Ørtug Byg, 40 Skjepper Havre, 1 Fjerding Smør, og et af mine tvende Børn samme Gaard i lige Maade efter min Død at nyde, naadigst at maatte bevilges og tillades (etc.).

Kjøbenhavn den 18 Septemb. 1660.

E. K. M. underdanigste Tjener og tro Forbeder

Niels Nielsen Bøgvad

Præst i Nørre Stenderup.

Paategning af Lensmanden:

Det befindes saaledes, som Supplicanten andrager, at han udi den forrige Fejde haver bevist adskillige Steder Kronen god Tjeneste endog ved det Slag ved Almind 1645, som efter hans Anslag lykkeligen afgik, som mange vitterligt er. Desligeste og udi denne sidste Fejdes Tid haver han ogsaa bevist Hs. kgl. Mj. og Kronen Tjeneste og vovet

sig yderlig med Livsfare nogle Gange fra Jylland og til Fyn med Underretning, hvorledes tilgik udi Jylland. Synes derfor billigt, at han nogen Recompense udi en eller anden Maade maatte for samme sin Flittighed og Troskab bekomme (etc.).

Kjøbenhavn den 18 Sept. 1660. Sthen Bilde.

Orig. i Jydske Indlæg 1660. Præstens Andragende bevilligedes ved kgl. aabent Brev af 22 Sept. 1660 (Jydske Reg. 13, 186).

3.

Eders Kgl. Maj. foraarsages jeg udi al Underdanighed højliggen at andrage, at jeg ej alene fra Anno 1657 haver maattet miste og ganske ombære den Besoldning, E. K. M., saavelsom E. K. M.^s højlovlige Forfædre, Superintendenten udi Ribe naadigst haver tillagt og perpetueret, og endnu udi nærværende Aar en ringe Ting haver at formode; men endog at samme Superintendents Salarium formedelst adskillige Herregaarde, som af ny udi Nørreherred Tid efter anden opbygges, meget forringes, idet Gaarde og Byer afbrydes og lægges under Herregaardene, Tienden derover forringes, saa ingen den sønderlig lyster at fæste, og Superintendentens Løn derover baade udi Fæstning og Afgift afkortes og formindskes; Jerne Sogn udenfor Ribe, som Superintendenten er tillagt, ganske er ruineret og for-dærvet. Er min allerunderdanigste Begjæring, Kgl. Maj. saadan min ringe Condition og Superintendentens Lejlighed naadigst vilde tage udi Consideration, at mig nogen Satisfaction derfor ske kunde, og den Besoldning, E. K. M.^s Forfædre, højlovlig Ihukommelse, Superintendenten haver tillagt, udi E. K. M.^s Regimentes Tid uforkrænket naadigst maatte conserveres. 2. Og efterdi det Prælatur udi Ribe Capitel, E. K. M. mig naadigst medforlenet haver, er det ringeste Beneficium udi Capitlet, hvis største Herlighed og i mange Maader er forringet, og altid tilforn haver fulgt et Canonicat med samme Prælatur, som og alle de andre Prælater i Capitlet nyde: er min underdanigste Begjæring,

E. K. M. naadigst vilde give mig nogen kongelig Forsikring at nyde det første Canonicat, udi Capitlet ledigt vorder. Jeg erbyder mig udi al Underdanighed ej alene at sustinere onera Capituli, men i alle Maader saaledes mig at forholde, at E. K. M. skal vorde tilfreds. 3. Efterdi E. K. M.^s berømmelige Gemyt og kongelige Forsorg for gejstlige Enker alle er bekjendt og aabenbar, og alle Præsteenker nyde noget af Kaldet efter Kaldenes Beskaffenhed, alene Bispernes Enker aldeles intet have videre end det halve Naadsensaar, er min underdanigste Begjæring, min fattige Hustru og Børn, naar jeg ved Døden afaar, maatte nyde den Naade, som min salige Formands Enke vederfarede er; dog stiller alting udi E. K. M.^s naadige og milde Betænkning. 4. Og efterdi jeg lider ikke ringe Fortræd med det Salario, Bisperne af Kirkerne og Præsterne er tillagt udi nogle visse Herreder, bad jeg gjerne, mig en kongelig Befaling til Provsterne i samme Herreder maatte meddeles, de Bispens Salarium aarligen til en vis Tid maatte indfordre, som altid hidindtil sædvanligt været haver. Forventer herpaa et naadigst Svar (etc.). Kjøbenhavn den 18 Septembris 1660.

Eders Kgl. Majestæts
underdanigste og ydmygeligste Tjener
Peder J. Kragelund, S. R.

Orig. i Jydske Indlæg 1660.

Den 22de November 1660 udgik der kgl. aabent Brev, at alle og enhver vedkommende skulde yde Biskop D. Peder Kragelund, »hvad ham med Rette tilkommer, og I hannem pligtige ere, være sig Tiender eller andet hvadsomhelst det være kan« (Jydske Reg. 14, 7).

4.

Jeg fattige Mand foraarsages højlig for Ed. Kgl. Maj. min store Elendighed og Armød underdanigst at andrage, hvorledes jeg af det svenske Soldatesqve er frarøvet alt, hvad jeg ejede, baade levendes og dødt, formedelst jeg boede saa nær ved Frederiksodde og Lejren, og ikke beholdt saa meget, jeg kunde mætte min eller min fattige Hustrus og Børns Hunger en Gang med, eller neppeligen

skjule vore arme Legemer med. Tilmed er Præstegaarden, jeg paaboede, og Husene ren afbrændt, endog jeg den nogle Gange havde ransioneret; og formedelst jeg ikke vilde forlade, men heller salveret Hs. Mj.^a Præstegaard, om det havde været muligt, er jeg fattige Mand mange Gange bleven afklædt, huggen, stukken og slagen; men maatte dog omsider, efterat alle mine Sognefolk vare forjagede, med min fattige Hustru og mange Smaabørn løbe udi Skov, Morads og Skjul, indtil vi om Nattetide udi største Livsfare kom til Vejle, hungrige og nøgne, og maatte længe siden af Hungersnød være omkomne, dersom gode Venner ikke havde forbarmet sig over os, og os noget til Underholdning af Medynk meddelt. Udi saadan min store Nød og Elendighed flyer jeg underdanigst til E. K. M., ydmygeligen og underdanigst begjærendes, E. K. M. af høj Gunst og Naade for Guds Skyld og min store Armods og Elendigheds Skyld vilde bevilge mig fattige forarmede Mand nogen Hjælp af Kirkerne udi Aarhus Stift til at bygge med samt til at underholde min fattige Hustru og mange smaa Børn med, at vi ikke af Hungersnød skal omkomme, eftersom jeg aldeles intet beholdt af hvis jeg ejede, ikke heller kan nyde noget af mit Sogn; thi mine Sognefolk ere mesten bortdøde, Huse og Gaarde afbrændte, ruinerede og øde, som af velb. Commissariernes Afsigt kan erfares. Saadan store Miskundhed og Barmhjærtighed vil den almægtige Gud rigeligen igjen belønne (etc.).

E. K. M. ydmygste og underdanigste Tjener

Rasmus Jensøn

Sognepræst i Gaverslund.

Orig. i Jydske Indlæg 1660. Ansøgningen er paategnet (d. 17 Novbr. 1660) af Lensmanden Sten Bilde, som bevidner den fuldkomne Sandhed af de anførte Omstændigheder, og bemærker, at hvis den nødlidende Præst ikke fik Hjælp, da var det umuligt, at han igjen kunde komme tilrette eller sit Præsteembede betjene, men han blev nødt til at tigge sit Brød paa andre Steder. Ved Kongebrev af 21de Novbr. 1660 blev det tilladt, at Hr. Rasmus Jensen, Sognepræst i Gaverslund, maatte faa 1 Rdl. af hver Kirke i Ribe Stift, som nogenlunde befandtes at være ved Magt (Jydske Reg. 14, 6).

5.

Stormægtigste, højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konge.

Ville E. K. M. værdiges at vide, at jeg fattige højbedrøvede Mand, Jens Lauritsen Mariager, uværdig Guds Ords Tjener til Viby og Thisinge Sogne udi Ningherred ved Aarhus, som haver betjent det hellige Prædikeembede udi 39 Aar, saa ingen af min verdslig eller gejstlig Øvrighed skal over mig klage, enten i mit Embed eller Levned, hvorledes jeg nu i denne Fejdetid formedelst Fjendernes Overlast, fornemmelig Polakkernes, er medhandlet, er med hosværende Tingsvidne at bevise¹⁾; at eftersom mine Sognemænd i begge Sognene ere udi Polakkernes Tid ogsaa udjaget fra Huse og Gaarde, og finge ingen Sæd udi Jorden, saa jeg fattige højbedrøvede Mand ingen Tiende eller Indkom til min, min Hustru og Børns daglige Nødtørfthighed kan bekomme. Og som her er udi Viby tvende smaa øde Gaardes Jord, den ene Niels Lauritsens, den anden Povl Mogensen paaboede, som er med Jordebogen at bevise, Boligerne ere øde: er derfor min allerydmygste og ganske underdanigste Begjæring, at E. K. M. vilde af kongelig Mildhed og Naade bevilge, at jeg min Livstid og fattige Hustru og Barn efter min Død maatte nyde og bruge dette ringe foruden Landgilde, Ægt og Arbejde, Skat og Tynge, deraf kan gange: efterdi jeg formærker, Sognepræsten til Domkirken i Aars, M. Hans Rhuman (som dog haver sit store Kannikedom og store Kjøbsted at leve af) skal have bekommet Espectansbrev paa mit Kald efter min Død, saa mine efterlevende af den Sted ingen Hjælp til Levnedsophold haver at forvente, men mere til Armod og Betlen at formode: det jeg ved Eders kongelige Naade og ved Guds naadige Bistand forhaaber ved den ringe naadige Hjælp at forekomme, saa de efter min dødelige Afgang, Hustru og Børn, kunde have noget til den daglige Nød-

¹⁾ Dette Tingsvidne findes ikke mere vedlagt.

tørftighed, for min lange Tjeneste og Mødsomhed i Embedet, nu udi trende farlige Fejdetider, nemlig Keiserens, den anden svenske og nu denne, udi hvilken jeg fattige Mand mistede al den timelige Velsignelse, som Gud mig med velsignet havde (etc.). Skrevet udi Kjøbenhavn den 19 Novembris 1660.

E. K. M. underdanigste ydmyge Tjener

Jens Lauritsen Mariager

Guds Ords uværdige Tjener til Viby og Thisinge.

Orig. i Jyske Indlæg 1660.

Den 28de November 1660 udgik der kgl. aabent Brev, at ovennævnte Ansøger maatte i sin Livstid, uden Landgilde, Ægt og Arbejde kvit og fri nyde og bruge tvende smaa øde Gaardes Jord i Viby. (Jyske Reg. 14, 9). Kongebrevet, om at Viby og Thiset Sogne efter den daværende Sognepræsts Død skulde henlægges som Annexer til Domsognet i Aarhus, er udstedt 13 Novbr. 1660 og findes i Jyske Reg. 14, 4.

6.

Præsterne udi Holmands og Eldherred at maa besøge Præsterne i Vendsyssel om Hjælp.

F. 3tius. G. a. v., at eftersom de fem Præster udi Holmands og Eld Herreder udi Koldinghus Len for os underdanigst klageligen haver ladet andrage, hvorledes de i forleden Fejdetid ere blevene forarmede, deres Sogne øde, endel Sognefolkene bortdøde, og de øvrige fordrevne og udmattede, da haver vi efter deres underdanigste Ansøgning og Begjæring naadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at de til nogen deres Skades Oprejsning Præsterne og Gejstligheden udi vort Land Vendsyssel om Hjælp maa besøge. Og til den Ende forskrevne Præster og gejstlige der sammesteds hermed tilsinde føres, at de enhver efter sin Middel og Lejlighed forskrevne nødlidende Præster herudi nogen Undsætning gjøre, udi Betragtning det i sig selv kristeligt og billigt er, at enhver sin Næste og Jevnkristen i slig eller anden tilfaldendes Nød og Ulykke til Hjælp kommer. Givet etc. Hafniæ d. 21 Novbr. 1660.

Jydske Registre 14, 5. (Præsternes tilsvarende Andragende har jeg ikke fundet.)

7.

Stormægtige højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konning.

Eders Kongl. Maj. ere vi fattige Præster, udi Andstherred i Koldinghus Len, højligen (frem for andre) forarsagede vores høje Nød og Trang paa det allerunderdanigste at andrage: at vi ikke alleneste selv, udi denne besværlige Krig, med vore Sognefolk ere blevne forjagede fra Hus og Hjem, og derover mistet al vores Formue; og nu igjen, efter den ønskelige Fred, komne til vores ruineerede, øde, og en Del ganske afbrændte Præstegaarde og Sogne, medens endogsaa vores faa og fattige Sognefolk, af hvilke vi skulde have vores Underholdning, iligemaade ere saa ganske forarmede, at den største Del paa andre Steder maa bede deres Brød, som af Commissariernes Inquisition videre kan erfares. Thi ere vi udi al Underdanighed ydmygeligen begjærende, slig vores fattige Vilkaar naadigst maatte ansees, vi for de Udgifter, som Præsterne i Landet, hvis Vilkaar er bedre, paalægges, maatte forskaanes, og med noget til Levnedsmiddel betænkes, indtil vi med Tiden nogenlunde kunde naa vores sædvanlige Ophold: forventende herpaa underdanigst Eders Kgl. Maj. naadigste Svar. Slig høj kgl. Affection vil Kongernes Konge med al timelig og evig Gode rigeligen belønne, hvorom vi og i vores Bønner inderligen og flitteligen ville anmode, og under hans høje guddommelige Beskjermelse, med det ganske kongelige Hus, til et lykkeligt, fredeligt og langvarigt Regimente befale. Datum Kolding den 17 Januarii Anno 1661.

Eders Kong. Maj.

underdanigste og pligtskyldige Tjenere

Præster udi Andstherred i Koldinghus Len.

Hans Laugesøn Vedel. Niels Pedersen Kragelund. Ancker Buch. Madtz Pouelsøn Buch. Jens Jacobsøn Buch. Peder Jørgensøn.

Paategning af Lensmanden:

Anbelangende Supplicanternes, de fattige Præster under Koldinghuslen udi Andstherred, deres underdanigste Andragelser, da befindes det udi al Sandhed, at de udi den besværlige Krigstid haver mist al deres Gods og Formue, Huse og Hjem frajagede, og nu igjen er kommen til deres ruinerede, øde og endel afbrændte Præstegaarde: saa de haver ganske ingen Middel til Levnedsophold, ikke heller formaar at købe Vin og Brød at meddele deres Sognefolk, naar de gaar til Guds Bord. Og deres Sognefolk ere saa forarmede, at den største Del paa andre Steder inddrager udi Nørre Jylland deres Brød at bette, saa Præsterne ikke heller kan bekomme den Indkomst og Korn, som dertil er lagt og forordineret, formedelst Bønderne ingen Korn haver beholden, mens den ringe Del, de havde avlet, blev borttagen af de Regimenter, som ved Kolding blev aftakket og igjen marcherede ind udi Jylland, som af Commissariernes Relation videre kan erfares. Var derfor en stor kongelig Naade og Velgjerning, dersom Hans Kongl. Majestæt naadigst ville anse Præsternes Fattigdom og Elendighed udi Koldinghuslen, at de for Udgifter maatte forskaanes, og med noget til Levnedsmiddel naadigst betænkes, at hjælpes af andre Præster udi Aalborg, Aarhus og Viborg Stifter, som bedre Middel have, indtil de med Tiden kunde naa deres sædvanlige Ophold, som Recessen dennem tilholder.

Datum Højen Præstegaard den 28 Januarii 1661.

Sthen Bilde.

Orig. i Jydske Registre 1661.

8.

Hr. Sten Bilde at tiltale Søren Pedersøn anl. M. Lars Ernstsøn.

F. 3tius. V. s. G. t. Eftersom os elsk. hæderlig og højlærd M. Lavrits Ernstsøn, Sognepræst i Stovby og Hørnum Sogne, for os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes en ved Navn Søren Pedersøn, boende udi Gaarslev, sig udi forleden Krigstid meget utilbørligen haver an-

stillet, idet hand af Vejlby Præstegaard voldeligen skal have røvet og bortført nogle Snese Læs Gods foruden Sølv, som han Folkene tiltvang sig at vise: da er vores naadigste Vilje og Befaling, at I eder om des Beskaffenhed med Flid erkynder; og om befindes kan, han forskrevne Forseelse beganget haver, da hannem derfor at lade søge og straffe, som vedbør, og bemeldte M. Lars Ernstson sit prætenderede Gods igjen at kunne bekomme. Dermed etc.

Hafniæ den 16 Martii Anno 1661.

Jydske Tegnelser. XV, 20.

9.

Allernaadigste Herre og Konning.

Rye Kirke paa Skanderborg Len ved mange og selvsomme militariske Udplyndringer ej aleneste er bleven ruineret og fratagen Alterklæder, Kalk og Disk, og alt hvis Inventarium sædvanligt er udi Kirker at bruges, men endog tilslagen stor Skade af ulykkelig Ildebrand Anno 1660 den den 6 Septembris, og opbrændte Klokken, den øverste Del af Taarnet, hvilket staar mod Øster, og Alteret deri, dertilmed Tømmer, Bjelker og noget af Kirken forbrændt, som Synsvidnet derom formelder, afhjemlet paa Rye Birketing i samme Aar, hvorudover Kirken ikke ved egen Middel oprettes kan, thi den er fattig og gjældskyldig. Supplicerer underdanigst, E. K. M. for Guds Ære og Evangelii Kjærligheds Skyld vil benaade Rye Kirke med nogen Hjælp af alle formuende Kirker udi Stifterne i Nordjylland til nødvendig Reparation og Bygning. Saadan E. K. M. allernaadigste Munificens vil Gud igjen belønne.

Lucius Pedersøn, Evangelii Tjener.

Søren Jensen og Rasmus Jensen

Kirkeværger og Medhjælpere udi Kirkedisciplin sammesteds.

Paategning af Lensmanden:

Hvis denne Supplication om formelder, befindes saa udi Sandhed, om Hs. Kgl. Maj. naadigst vilde udi deres underdanigste Begjæring naadigst bevilge.

Gunde Rosenkrands.

Orig. i Jydske Indlæg 1661.

Den 7de April 1661 udgik der kongelig aabent Brev, om at enhver Kirke i Nørrejylland, som havde nogen Middel, skulde hjælpe Rye Kirke med 1 Rdl., og Bispen i Aarhus Stift skulde have Opsyn med, at de Penge, der gaves til denne Kirke, tilbørlig bleve anvendte efter Bestemmelsen (Jydske Reg. 14, 38). Den 14de Januar 1662 udgik der kgl. Befaling til Bisperne i Nørrejylland, hvorved det tidligere Kongebrev, om at Rye Kirke skulde have Hjælp af Kirkerne til sin Bygning, indskjærpedes. Pengene skulde udredes uden alt Ophold og Forhindring (Jydske Tegn. XV, 63).

Lucius Pedersen, Sognepræst i Rye i Jylland, hvis Præstegaard var fuldkommen afbrændt den 6te September 1660 og som derved havde mistet det lidet, som Krigen havde levnet ham, beder om Hjælp af Kirkerne i Aarhus og Viborg Stifter, da han med Hustru og mange smaa Børn var udsat for den yderste Nød. Andragendet er anbefalet af Lensmanden Gunde Rosenkrands, som bevidner, at Præsten er ganske forarmet og Sognet fast øde (Jydske Indlæg 1661). Den 6te April 1661 udgik der kgl. aabent Brev, om at Ansøgeren maatte faa 1 Rdl. af hver Kirke i de nævnte to Stifter, som havde noget Forraad, hvorhos Præsterne sammesteds opmuntredes til at komme ham tilhjælp i hans Nød (J. Reg. 14, 37).

10.

Allernaadigste Herre og Konge, foraarsages jeg fattige Mand, Ed. Kgl. Maj. med min underdanigste Supplication at lade andrage anlangende mit ringe Kalds Beskaffenhed, som næsten bestod udi et Sogn ved Navn Siem sønden Ribe, og nu i disse besværlige Aaringer baade formedelst Krigsfolket, saa og ved den store Død er næsten aldeles ruineret og øde, saa jeg nu paa halvtredie Aars Tid ganske intet af al forskrevne Sogn haver nydt eller bekommet. Den anden Part min Intrade, som er et lidet Vicarie, bestaar udi halvtredie Gaard, som sl. højlovlig Kong Christian 3 formedelst Kaldets Ringhed haver til Kapellanens Underholdning naadigst bevilget¹⁾, hvilket Vicarie jeg og aldeles intet haver nydt af enten i ganske Fejdetiden ej heller endnu formedelst den besønderlig Indkvartering, som dennem hidindtil haver været paalagt, hvorfor jeg fattige Mand med Hustru og mange smaa umyndige Børn haver intet at

¹⁾ Dette Brev, dat. 15de September 1556, findes vedlagt.

underholde os af, og dog mit Embede imidlertid baade haver og vil ved Guds Aand og Naade flittig forrette, underdanigst derfor bedendes for Guds Skyld Ed. Kgl. Mj., i denne min store Nød og Trang mig naadigst maatte bevilges forskrevne og herhos følgende Christiani 3 Brev paa forskrevne Vicarie at maatte confirmeres, paa det jeg formedelst Siem Sogns Forvøstelse og mit besværlige Kalds store Møde fremdeles herefter kunde nyde samme lidet Vicaries Landgilde til mit fattige Huses Underholdning (etc.).

Af Ribe den 18. Junii Anno 1661.

E. K. M. underdanigste Tjener
Terchild Andersen

Medtjener i Ordet til Cathrine Kirke udi Ribe.

Orig. i Jydske Indlæg 1661. Den begjærede kgl. Stadfæstelse af Christian III's Brev meddeltes under 15de Novbr. 1661 og findes i Jydske Reg. 14, 113—4.

11.

Stormægtigste højbaarne Fyrste (etc.). Jeg fattige Undersaat, Jacob Simonsen Seirup, uværdig Evangelii Tjener til Malt og Folding Sogne, og Herredsprovst i Malt Herred, er højliggen forarsaget i denne min store Nød og høje Anliggende, mig for Hs. Kgl. Naade ydmygeligen at indstille, og min elendige Tilstand at tilkjendegive: at eftersom mig ikke aleneste i denne forgangne besværlige Tid er bleven frataget al min Formue, saa mig slet intet er bleven efterladt; mens Præstegaarden desværre og er bleven endel afbrændt, og det andet bortført til den store polske Lejr, som et halvt Aar og noget derover stod paa Skudstrup Mark og her i Sognet: dertilmed endogsaa ere alle mine Sognefolk, uden faa Mennesker, slet uddøde, og Stederne mestendel afbrændt, saa mig slet ingen Levneds Middel i ringeste Maade er bleven efterladt. Begjærer derfor paa det allerydmygeligste, at Hs. Kgl. Maj. af sønderlig Clements mig vilde benaade enten med nogle faa Penge af Kirkerne i Aars og Aalborg Stifter af dette Aars Indkomst, som enhver Herredsprovst i sit Herred mig til en visse

Termin maatte indfordre, at jeg fattige Mand nogenledes kunde komme paa Fode igjen og nogen ringe Bygning igjen oprette, eller og at Hs. Kgl. Mj. vilde befordre mig til et andet Sted, som nogen Levned's Middel var at søge (etc.). Hafnø 8 Julii 1661.

H. K. M. allerunderdanigste Tjener
Jacob Simonsen Seirup.

Orig. i Jydske Indlæg 1661.

Den 11 Juli 1661 udgik der kgl. aabent Brev, om at ovennævnte Ansøger maatte opbære 1 Rdl. af hver Kirke i Aars og Vendelbo Stifter, som havde noget Forraad, tillige opmuntredes Præsterne i disse Stifter til at yde ham Hjælp i hans store Trang (Jydske Reg. 14, 75—6).

12.

Allernaadigste Herre og Konning. Jeg fattige Mand, Guds Ords uværdige Tjener til Bredstrup og Kongsted Sogne, kan ikke noksom for E. K. Maj. beklage mine fattige og meget ringe Vilkaar, jeg som i denne besværlige Tid er uformodet kommet til tvende øde og ringe Sogne (efterat jeg udi denne Bys [o: Københavns] Belejring havde tjent min allernaadigste Herre og Konge samt mit kjære Fædreland med Liv og Blod, inden og uden Voldene, med Flid og Troskab, som mig burde, og jeg var pligtig, saasom mit rigtige Pas udviser), nemlig Bredstrup og Kongsted Sogne, hvor de Svenske havde deres Hovedlejr, indtil at Frederiksodde gik over; hvor de alting der omkring i Grund fordærvede, som baade jeg fattige Mand og mine fattige Sognefolk med Vemodighed maa beklage. Thi min ene Kirke, Kongsted, haver de Svenske totaliter ruineret, hvis Sten de haver forbrugt udi deres Lejr til Skorstene i Hytterne, og en stor Del af den anden min Kirke, Bredstrup, som er Hovedsognet, haver de meget spoleret, hvilket dog staar til at reparere. Thi det Taarn med Kirkemuren er endnu bevaret; men den ganske Indværk og en stor Del af Overdelen er fordærvet, nedrevet og borte, som baade vores velbyrdige Her Slotsherre, velb. Hr. Sten Bilde, er bevidst, og noksom med sandfærdig

skriftlig Beretning kan demonstreres. Tilmed saa er E. K. Maj.^s Præstegaard, som jeg fattige Mand skulde have min Vaaning og Bolig udi, af de Svenske ganske afbrændt saavel som den ganske By. Og eftersom jeg fattige unge Mand haver selv ingen Middel og ingen Hjælp af mine Sognefolk, som ogsaa ere forarmede, til den igjen at opbygge, nødes jeg højlig til for min allernaadigste Herre og Konge sligt underdanigst at andrage. Er derfor min ganske ydmyge Bøn og Begjæring til E. K. Maj., at I af høj kongelig Naade og medfødt Clements Eder over saadan Forstyrning vilde forbarme og tænke paa nogen Middel, hvorved at baade Guds Tempel og Boliger, saa og jeg fattige Mand kunde nogenledes hjælpes tilrette (etc.). Datum Bredstrup d. 23 Julii Anno 1661.

Niels Christensøn Tofft
pastor loci m. m.

Lensmandens Paategning:

Anbelangende Supplikantens underdanigste Andragelse da er det noksom sandfærdigt, at de tvende Sogne, som han er Sognepræst til, er mesten øde, og sønderlig det ene, Kongsted Sogn kaldet, som er totaliter ruineret; det andet, Bredstrup kaldet, og Kirken derudi Sognet, er endel ruineret, dog staar vel til at reparere, om E. K. Maj. naadigst vilde bevilge, at de tvende Sogne maatte være eet, og Kongsted Sognemænd maatte søge Bredstrup Kirke, eftersom det er strax hos hint andet beliggende. Dernæst om E. K. Maj. naadigst vilde bevilge den fattige Præst noget til Ophold og Livsmiddel fra Præsterne udi Nørrejylland, som bedre Middel haver; thi han haver ganske intet at leve af, og Præstegaarden er afbrændt. Datum Odense den 25 Julii 1661.

Sthen Bilde.

En rigtig Fortegnelse paa Bredstrup og Kongsted Kirkers Brøstfældighed udi Eldherred ved Frederiksodde.

Kongsted Kirke er totaliter ruineret.

Bredstrup Kirke. Blyet, som var paa den søndre Side baade over Kirken og Koret, er alt borte undtagen otte

eller ni meget vaage Tavler. Men paa den nørre Side over Koret ligger det endnu, dog er der gjort nogen Skade derpaa. Tegltaget paa samme nørre Side over Kirken er mere en hælften fordærvet. To Kobbelt Sparrer over Kirken ere nedtagne, og en Del af det tredie afbrækket og borte. Tvende Bjelker i Koret ere nedhugne. Kirkevinduer ere slet ude. Altertavlen, Prædikestolen og andre Kirkestole, saavel som Loft og Døre, og al anden Indværk, item Trappen til Taarnet med Port og Laage til Kirkegaarden er altsammen borte. Desligeste Messehagel, Messesærk med Kalk og Disk ganske borte.

Thi ere vi fattige Folk, Præsten med Tilhørerne til forbemeldte to Kirker, underdanigst supplicando begjærendes, at vor allernaadigste Herre og Konge vilde sig over saadan Forstyrring naadigst forbarme og for Guds Skyld til forskrevne Kirkers Reparation nogen Middel betænke og bruge lade: det Gud selv med timelig og evig Velsignelse naadelig forskyldte vil.

At det nuomstunder med disse tvende Kirker saaledes er beskaffent, vidner vi underskrevne med egne Hænder.

Actum Bredstrup den 21 Julii Anno 1661.

Christen Oluffsen. Niels Christensen.

Præst i Tavlov og Præpositus loci. Pastor loci.

H. M. S. J. K. S.

M. P. S. H. M. S.

Orig. i Jyske Indlæg 1661. Den 6te September 1661 fik Hr. Niels Christensen Toftt i Bredstrup og Kongsted Kongebrev paa at maatte oppebære 1 Rdl. af hver Kirke i Aarhus og Aalborg Stifter, som noget Forraad havde (Jyske Reg. 14, 90). Den 12te Sept. s. A. udgik der kgl. aabent Brev, om at der maatte udsættes Bækkener for Kirkedørene i Kjøbenhavn og Landets øvrige Kjøbsteder forat indsamle nogen Hjælp til Opførelsen af den ødelagte Kirke i Bredstrup (smst. 14, 91). Endvidere udstedtes der følgende tvende Kongebreve:

Bispen i Ribe anlangende Bønderne i Kongsted at advare, (at) de fremdeles holder Bredstrupkirke for deres rette Sognekirke.

F. 3tius. V. s. G. t. Eftersom vi ere kommen udi Forfaring, hvorledes Kongsted Kirke i eders Stift ganske

skal være ruineret, da er vi naadigst tilfreds, at Sognefolkene udi Kongsted Sogn herefter indtil paa videre Anordning søger og holder Bredstrup Kirke for deres rette Sognekirke, saa at de og til bemeldte Bredstrup Kirkes Vedligeholdelse giver deres Tiende, som de til Kongsted Kirke pligtig vare at give. Dermed etc. Hafniæ 6 Septembris Ao. 1661.

Jydske Tegnelser XV, 48.

Her Sten Bilde at lade Her Niels i Bredstrup bekomme
10 Ege.

F. 3tius. V. G. t. Vores naadigste Vilje og Befaling er, at Du til Bredstrup Kirkes og Præstegaards Opbygning lader af vore Skove, hvor det mindst til Skovens Skade kan være, ti Ege være følgagtig, som til Bygningstømmer tjenlige kan være. Hermed etc. Hafniæ 13 Sept. 1661.

Jydske Tegnelser XV, 50.

I Jydske Indlæg 1661 findes endnu et Andragende, dat. Kjøbenhavn 23 Sept. 1661, fra Præsten Niels Christensen Tofft, hvori han fortæller, at han »haver bekommet til Ægte en fattig Pige af E. K. Maj.^s forrige Tjenerinder, som tjente paa Antvorskov Slot udi E. K. Maj.^s Fadebur paa fire Aars Tid udi sl. Wentzel Rothkirchs Tid. Nu haver Gud allermægtigste begavet os udi vores Ætteskab med tvende Sønner paa een Tid, hvilke begge for kort Tid siden uformodentlig ere fødte til Verden her paa Stedet; hvorover det haver behaget mig med dennem at ære E. K. Maj. samt Eders højbaarne kongelige Børn, over hvilke Guddommen hvile, efterdi de saa uformodentlig bleve fødte her udi Kjøbenhavn, saa jeg haver fordristet mig til at opkalde min førstefødte Søn efter E. K. Maj.^s eget Navn, Friderich Christian, den anden Søn haver jeg ladet kalde Christian Jørgen efter begge vore kjære Prindser. Med disse tvende Sønner haver min Hustru, ved Navn Karen Madsdatter, paa nogle Ugers Tid (nemlig otte Uger) ikke gaaet sin Tid ud, da hun for hendes Svagheds Skyld ikke har kunnet fordrage Vognen. Aarsagerne, hvorfor min Hustru vilde saa endelig herover med mig, var, hun havde noget Gods bestaaendes herovre i Landet. Nu befrygter jeg mig, allernaadigste Herre og Konge, at Bønderne der hjemme hos os (sønderlig de udi Annexen, fordi de nu heretter imod deres Vilje efter E. K. Maj.^s gode Anordning skal gaa til Bredstrup Kirke, som er Hovedsognet) skulle blive utaalmodige derover og gjøre sig opsætsige imod mig derfor og gjøre mig nogen Forfang udi mit Embede, og i saa Maade komme mig til at rejse hidover igjen om E. K. Maj.^s Oprejsning«. Præsten vilde derfor allerede nu under-

rette Hs. Maj. om Sagen og udbede sig et Sikkerhedsbrev, hvilket da ogsaa under 25de Sept. 1661 blev ham meddelt.

13.

D. Anders Andersen anlangende Hr. Johan Jacobsen Distelbergs Besøgelse til Gejstligheden i Aalborg og Viborg Stifter om Hjælp.

F. 3tius. V. s. G. t. Eftersom os elskel. hæderlig og vellærd Hr. Johan Jacobsen Distelberg, Sognepræst til Brørup og Lindknud Sogne i Riberhus Amt, for os underdanigst haver ladet andrage og tilkjendegive, hvorledes hans Præstegaard [er] liggendes paa den alfare Vej, hvor Krigsfolkene i forleden Fejdetid havde deres ganske Fart ind og ud af Landet, og derover Gaarden meget ilde spoleret, saavelsom mistet baade Kvæg og andet, som han skulde have at leve [af], saa og hans Sogne ganske ruine-rede, samt Sognefolkene mestendelen deraf bortdøde, med underdanigst Ansøgning og Begjæring, at hannem med nogen Benaadning til sin store Skades Opretnings til Hjælp [maatte] kommes, da er vi naadigst tilfreds, at han maa besøge Gejstligheden udi Aalborg og Viborg Stifter, om nogen der sammesteds, af christen Kjærlighed og Gemyt imod deres nødlidende Næste og Jevnkristen, hannem med nogen Undsætning, enhver efter deres Middel og Formue, vilde tilhjælp komme. Givet etc. Hafniæ d. 19 Junii 1662.

Jydske Tegnelser XV, 83.

14.

I Gehejmearkivet findes Indberetninger af Præsterne fra Aaret 1662 angaaende Sogdenes Tilstand i en stor Del af Nørrejylland — en Art Jordebøger, men forøvrigt affattede i forskjellig Form. De give en mærkelig, man kunde gjerne sige forfærdelig Oplysning om den Tilstand, hvori Landet fandtes endnu to Aar efter Krigen. Som en Prøve meddeles her Beretningen om tvende Sogne i Andst Herred. Naar jeg har valgt denne, er det fordi det var den korteste, jeg kunde finde, men desuagtet kan den give en ganske god Forestilling om, hvorledes Landet, især det sydlige Jylland, saa ud, efterat Krigen havde pløjet sine dybe Furer deri.

Verst og Bekke Sognes Tilstand.

Verst Sogn 12 Gaarde, men nu de elleve øde, og alene begynder at saaes og høstes til en Gaard Rug 1 Td., Byg $\frac{1}{2}$ Tønde.

Til Præstegaarden kunde saaes i Freds- og Velstandstid Byg 2 Td., Rug 2 Td., Boghvede undertiden $\frac{1}{2}$ Td., Havre 1 Td., Hø 15 Læs.

Bekke Sogn 23 Gaarde tilforn, men nu de 15 øde og alene begyndes at høstes og saaes til 8. Og efter offentlig Angivning kunde saaes tilforn til hver Gaard Byg 1 Td., Rug 2 Td., men nu ikke saa meget; og kunde høstes somme Aar 10 Læs Hø, undertiden 15 Læs.

Annexpræstegaarden avlede og saaede lige med de andre, men nu øde.

Dette efter offentlig Angivning sandfærdigt vidner jeg

Matz Poulsen Buch

P. L. m. m.

15.

Allernaadigste Arveherre og Konning. Med allerunderdanigst Bøn til E. K. Maj.^s høje Naade indflyer jeg, og udi allerunderdanigste visse Forhaabning om naadig Bøn-hørelse beder, E. K. Maj. vilde naadigst bevilge mig at nyde min gamle Faders Hr. Niels Skyttes Kald, Vestervig og Agger Sogne udi Jylland, efter hans dødelige Afgang, og naar han for Svagheds Skyld sit Embede ej alene kunde betjene, jeg hannem da udi hans Alderdom og Svaghed maatte behjælpelig være, som udi seneste Fejdetid, der den Skandse udi Thy udi forskrevne Agger Sogn blev af Fjenderne indtagen, ikke alene mistede al hans ringe Middel og Formue, men endog tilligemed min fattige Moder blev haardelig pint og slagen. Saadan E. K. Maj.^s høje Naade, som da bliver en Befrielse, at min fattige Moder og fem Sødskende ej aldeles, efter min Faders dødelige Afgang, udi Elendighed geraader, belønner visselig Gud allermægtigste, hvilken jeg om E. K. Maj.^s og ganske

kongelige Huses Velstand og Flor indtil min Død er pligtig og af Hjærtet skal anraabe.

Havniæ d. 8 Januarii An. 1670.

Ed. Kgl. Maj.^s

allerunderdanigste og troskyldigste

Knud Nielsøn Skyth.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Vestervig. Sammesteds findes Koncepten til et Kongebrev af 11 Jan. 1670, hvorved Ansøgningen bevilgedes. Sml. forøvrigt Ny kirkehist. Saml. IV, 449.

16.

Enkelte Steder, men ganske vist færre end man efter Landets Tilstand skulde formode, gav Krigen Anledning til at Præsteembeder bleve inddragne. Som Exempel kunde anføres Kapellaniet i Rakkeby paa Mors. Ved det saakaldte Klemmebrev for Vendelbo Stift af 9de Maj 1555 var det blevet bestemt, at Rakkeby Kirke skulde nedbrydes, og Sognefolkene henvises til Tæbring Kirke. Men da Bønderne her som andensteds nødigt vilde miste deres Kirke, udvirkede de et Kongebrev af 6te September 1558, hvorved de fik Tilladelse til at beholde deres Kirke mod at lønne en Kapellan, der kunde bo i Rakkeby. Saaledes gik det i 100 Aar; men under den Krig, vi her omtale, døde den daværende Kapellan i Rakkeby, og Sognepræsten Hr. Michel Nielsen besørgede da alene en Tidlang Tjenesten i Rakkeby, ligesom i sine to andre Sogne, Tæbring og Ovtrup. 1660 indgav saavel den nævnte Præst som Menigheden i Rakkeby Andragender om, at de for Fremtiden maatte være fri for at lønne en Kapellan, da Sognet havde lidt meget ved Krigen, og da det havde vist sig, at Sognepræsten vel var istand til at betjene alle tre Sogne. Under 18de December 1660 udgik der da Kongebrev til Biskoppen i Aalborg, om at Hr. Michel Nielsen maatte betjene Rakkeby, uden Kapellan, i Forbindelse med Tæbring og Ovtrup Sogne. (Jydske Indlæg 1660 og Jydske Tegn. XV, 10).

Om Præsternes Vilkaar under og efter Krigen 1657—60.

Ved

Holger Fr. Rørdam.

I det foregaaende (Side 119 flg.) er der meddelt en Række Bidrag til Oplysning om jydske Præsters Vilkaar under den fordærvelige Treaarskrig med Sverig i Frederik III's Tid. Her give vi nu Fortsættelsen, nemlig Indberetninger eller Andragender fra Præster paa Øerne, der vise, at disse paa mange Steder ikke have været bedre stillede end deres jydske Embedsbrødre. Det kunde forøvrigt bemærkes, at nogle herhenhørende Træk for Fyns Stift allerede tidligere lejlighedsvis ere meddelte i disse Samlinger¹⁾. Enkelte Stykker ere medtagne i det følgende, som just ikke handle om Præster, men dog ere af kirkelig Betydning, saasom Nr. 6 og 7, der angaa Sammenlægningen af Sogne i Anledning af Krigen, samt et Par Andragender, om at Legemer af Personer, der vare henrettede af Svenskerne, maatte jordes paa Kirkegaarden. Navnlig kan Opmærksomheden henledes paa Nr. 5, der beretter om en heltmodig Kvinde, som under Forsvaret for sin Ære dræbte en polsk Rytter, og derfor blev henrettet af Svenskerne.

¹⁾ Kirkehist. Saml. II, 239. Ny kirkehist. Saml. I, 247.

1.

Efterfølgende tvende Stykker handle om den ulykkelige Præst Hr. Lavrits Eriksen Aarby i Magleby ved Skjelskør, som i Fortvivlelse over Svenskernes Udplyndringer gjorde et Forsøg paa at dræbe sig selv. Noget mere om ham kan læses i Friis Edwardsøns Underretning om Skjelskør S. 318. 511—2, og i Blochs Roskilde Domscoles Hist. III, 27.

a.

Indberetning fra Provsten i Vester Flakkebjerg Herred til
Sjælands Biskop.

Salutem et longævitem.

De casu quodam inopino Reverendissimum Dominum Patrem hic consultum venio. Vir honestus et vitæ hactenus prorsus inculpatæ Dñs Laurentius Erixi, Pastor Maglebyensis, bonis suis mobilibus in tumultu hoc bellico bene prospectum putabat, si apud nobilem Prædij Basnensis Dominam Mariam Wlfeldij ceu tutum asylum deponerentur; sed præter spem direptioni prædonum Sueticorum subiciebantur potiora. Res illa adversa adeo coxit præcordia viri boni, ut post trium dierum et noctium inediam et vigiliis occasionem dederit tristi melancholiæ malo. Sed nec sat adversi, exactis inde septimanis pauculis, Tribunus quidam Sueticus (cui assignata erat parochia Maglebyensis) virum afflictum eo vocabat sine Slaglosiam, ut eum illo coram certum pacisceretur censum pecuniarum. Imperat Suecus centum Joachimicorum tributum. Conditionem pro se et suis parochianis accepit Dñs Laurentius licet invitus. Tandem promissi pænivit virum incertum unde sumeret ille extemplò tantam pecuniæ summam adeo misere spoliatus. Angor ille coeptum auxit melancholiæ malum, ut in itinere domum versus, nescio quo fato et tentationis diabolicæ telo tactus, in tanta animi impotentia et perturbatione de ponte Schelschorensi præcipitatur in amnem. Extractum et ad sanio rem mentem redeuntem adeo puduit casus illius, ut vereretur, ne a Domino Episcopo indignus censeretur ministerio sacro. Compator viro bono, qvem consolaturus

ante diem unum et alterum visitavi, qui per me humillime Domini Episcopi consilium et consolationem expetit, cujus propterea nomine Reverendissimum Dominum Patrem rogatum prodeo supplex, velit casum illum tentationis in mitionem interpretari partem, et me quid hic agendum instruere, an, sublata tandem atræ bilis materia, sacri muneris partes obire permittatur viro anxio. Mite præstolatur uterque responsum. Valeat et in plusculos annos vivat vigeatque Reverendissimus Dominus Pater.

Gimlinge 17 Martij, 1658.

Reverentiæ Tuæ subjectissimus
Ebberus Jani Brun. Cold. mpria.

Udskrift: Reverendissimo, clarissimo et celeberrimo viro Dño Johanni Suaningio S. S. Theologiæ Doctori, et in alma Hafniensium Academia Professori eximio, dioecesisque Selandicæ Superintendenti vigilantissimo, Fautori et Patri in Christo colendissimo æternum honorando.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1658 A, i Geh.-Arkivet.

b.

Kongelig Majestæts Brev, at Universitetet sin Erklæring og Betænkning giver om Hr. Laurits Eriksen, Sognepræst i Magleby, som af Melancholi sig haver udi Aæn præciperet, kan bevilges Prædikestolen her efter at betjene.

Os elskelige, hæderlige og højlærde Rectori og menige Professoribus udi Universitetet her i vor Kjøbsted Kjøbenhavn!

Frederik den Tredie med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders og Gothers Konning. Vor synderlige Gunst tilforn. Eftersom vi naadigst komme i Erfaring, hvorledes Hr. Laurits Eriksen, Sognepræst udi Magleby, af de Svenske en stor Del af hans Formue skal være fratagen, og af hannem en Summa Penge til foræ Svenske udloveth, hvorover han udi Melancholi skal være geraaden, at han paa sin Hjemrejse fra vor Kjøbsted Skjelskør sig af Broen udi

Aaen der sammesteds skal have præcipiteret: da bede vi eder og naadigst ville, at I med forderligste eders underdanigste Erklæring og Betænkende udi denne Casu fra eder giver og udi vores Cancelli indskikker, om I eragter, hannem for denne begangne Forseelse og Gjerning at kan bevilges Prædikestolen her efter at betjene. Dermed sker vor Villie. Befalendes eder Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 20 Martii Anno 1658.

c.

Universitetets Betænkende, om Hr. Laurits Eriksen kan bevilges Prædikestolen at betjene.

Eftersom vi have bekommet vores allernaadigste Herres og Konges skriftlige Befaling, udi hans kongl. Majestæts Cancelli vores underdanigste Betænkning at indskikke anlangende Hr. Laurits Eriksen, Sognepræst i Magleby, som af de Svenske en stor Del af hans Formue skal være frtagen, og af hannem en Summa Penge til for^{næ} Svenske udlovet, hvorfor han udi Melancholi skal være geraaden, at han paa sin Hjemrejse fra Skjelskør sig af Broen udi Aaen der sammesteds skal have præcipiteret: om vi eragte hannem for denne begangne Forseelse og Gjerning at kan bevilges Prædikestolen her efter at betjene.

Da er herpaa vores underdanigste Erklæring, at eftersom for^{næ} Hr. Laurits altid haver haft et meget godt Navn og Rygte for Gudfrygtighed og stor Skikkelighed i Liv og Levned, saavel som sit Embedes hidindtil retsindige Forestaaelse, hos dennem, som derom bør og bedst kunne være Vidne. Berettes derforuden, at skal være af melancholisk Temperament, hvilket denne Tids Beskaffenhed og hans Formues Berøvelse samt Frygt for værre synes at have ikke ringe forøget. Tilmed befindes, at højoplyste Guds Mænd, Jeremias, Jonas, St. Peder og andre, sig i højeste Maader forset have, og dog forblevet udi deres Embede. Er endogsaa at befrygte, at hvis den fattige Mand med For-

muen sit Embede skulde berøves, maatte han ved Melancholiens Forøgelse geraade i største Elendighed. Have vi intet Andet kunne eragte, end at hannem jo af Kongelig Majestæt med en god Samvittighed kan tillades sit Embede at betjene.

Ex Consistorio, 27 Martii 1658.

Rector og Professores

i det kongel. Universitet i Kjøbenhavn.

b. og c. efter Afskrifterne i Konsistoriets Kopibog.

2.

Forfatteren af det efterfølgende Andragende er Anders Matthiesen Hjøring, der er bekendt som Forfatter af nogle naive men ret livlige Skildringer af Kjøbenhavns Belejring. Han havde været Præst ved Vartov Hospital, der dengang laa udenfor Kjøbenhavn. Da Hospitalet var blevet ilde medtaget af Svenskerne, maatte Præsten og de fattige tage deres Tilflugt til Byen, hvor Hr. Anders trolig søgte at sørge for sin arme Menighed. I Acta Consistorii læses saaledes under 7de December 1658: »Hr. Anders indkom med en Bog paa de fattiges Vegne af Vartov anlangende en Kollekt at samle her i Byen. Professores svarede, at eftersom der befandtes adskillige adel, gejstlige og borgerlige Standspersoner deres Navne at have indskrevet, kunde Hr. Anders fremdeles blive ved paa samme Maner hver især at besøge, eftersom Universitetet dog saa mange fattige iblandt deres egne Studiosis haver, til hvilke at trøste ganske ingen Hjælp findes udi Fisco«. Hos de højlærde fik den gode Hr. Anders altsaa ikke megen »Trøst«.

Den allermægtigste Gud af Naade fuldkomme sit Løfte for sin Salvende, skal være mit Hjærtens Ønske.

Allernaadigste Herre og Konge, min største Nød trænger mig til at supplicere. Beder ydmygst for Guds Skyld, efterdi Eders Kgl. Maj. daglig finder guddommelig Naade, jeg uværdigste udi min store Nød maatte finde og nyde kongelig Naade.

Jeg fattige Mand paa 22 Aars Tid haver tjent min Herre for de fattige, og alle mine reditus, meum defraudans Genium, comparsi miser, og nu er ved den skadelige Ildebrand, der Fjenden ankom, for Kronens og Byens Vel-fart geraaden ad extrema, og jeg derved er kommen fra al

min timelige Velfart, og haver ikke anden Livs Middel og Ophold at søge end den ringe Løn og Besoldning, som mig tilkommer af kongelige Rentekammer, aarlig 25 Cour. Dlr., hvilken mig nu paa 8 Aars Tid resterer. Og glæder jeg mig i Haabet, at jeg dem tilforn ikke haver bekommet, om jeg nu ved kongelig Befordring, udi denne store Nød, med Hustru og umyndige Børn til Livs Middel og Ophold dem maatte benaades.

Thi haaber jeg ydmygst, efterdi Gud saa naadelig beskikker Middel, hvormed Gud vil ikke have betrængte Præster forgjæt, Eders Kgl. Maj. af blotte Naade, for min Herres og mit Embedes Skyld, vilde bevæges at give og tilstede Ordre til kgl. Proviantskriver, jeg maatte nyde Kost, Mel, Rug, Sild og anden Victuale for min resterende Løn, at jeg med Hustru og umyndige Børn ikke nu værre med Hunger og Nød skulde plages til den jammerlige Skade, vi tilforn for Byen haver lidt af Ildebrand.

Jeg fordrister mig ogsaa til for Kgl. Maj. paa Naade at andrage, at jeg haver umaget mig 2 Comedier om denne Tilstand at componere, om det Kgl. Maj. vilde behage at give kgl. Tilladelse dem udi Trykken at maa publiceres.

Jeg skal med Guds Hjælp, saa længe jeg lever, med mine fattige ikke forglemme at ofre Hjærtens Suk og tro Bønner for Eders Maj. og kongelige Hus, hvilke for Gud skal agtes, og af Kgl. Maj. befindes i sin Tid, at alvorlige Bønner skal have været de bedste Soldater, Skud og Værge mod Fjenden og mod Djævelen selv. Underdanigst venter jeg Naades Svar.

Havniæ, 5. Febr. 1659.

Eders Kongelige Majestætes
ydmygste tro Forbeder til Gud
Anders Matthiesøn, Guds Ords uværdige
Tjener fra Hus og Hjem exul. mpp.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1659 A. Den kgl. Proviantskriver Hans Hansen fik derefter følgende Befaling: Fr. III. Vores naadige Vilje og Befaling er, at vores Proviantskriver Hans Hansen lader os elskelige, hæder-

lige og vellærd Mand Hr. Anders Matthiesen bekomme Proviant eller Rug for et Aars Besoldning [efter] hans Bestallingsbrevs Indhold, tagendes derpaa hans Bevis, hvorefter det paa behørig Steder udi Regnskaberne skal vorde godtgjort. Hafniæ 12. Febr. 1659. (Sjæl. Tegn. XXXV, 58).

3.

Stormægtige Fyrste etc. Eftersom Eders K. M. af kongelig Naade efter Ordinansen og Academiets Fundats haver med offentligt Benaadingsbrev, dateret Kjøbenhavn den 25 Juli 1658, benaadet os gejstlige i Odense, at være fri for virkelig Indkvartering i vore Huse, og vi, som ingen Residens pro officio nyder, maa beholde enhver den Gaard, han ibor, med ligesaadan Frihed, som han den pro officio havde, paa det Herrens Gjerning, som vi ere kaldede til, ikke skulde forhindres, hvilken Eders K. M.s Benaading, efterat den var os meddelt, end vore Fjender haver respekteret; men nu siden Vorherre af sin grundløse Barmhjerlighed haver givet Eders K. M. en glædelig Sejervinding i dette Land (hvorfor hans helligste Navn være højst priset i al Evighed) haver vi fattige Eders K. M.s underdanigste Tjenere i Odense Gymnasio ofte med ulidelig Indkvartering været besværede, uanset vi nu tre Aars Tid ganske intet af vores Salario nydet haver, ej heller nogle Aar efter denne Tid haver at forvente, eftersom Bønderne ynkeligen og jammerligen nu ere ødelagte. Hvorfor vi fattige Eders M.s Tjenere tvinges til af højeste Nød for Eders K. M. dette supplicando at andrage, med underdanigst Begjæring, at Ed. K. Maj. forrige Benaadingsbrev naadigst vil confirmere og alvorligen inhibere Ed. Maj.s Betjente, saa og Borge-mestere og Raad her i Odense, at de efter denne Dag med Indkvartering eller andre militæriske oneribus os ikke graverer, paa det vi i Rolighed og ubehindrede kunne forrette vort Kald og Embede in Gymnasio Regio, som er seminarium Ecclesiæ, og ej skulle nødes til med Hustru og Børn at undvige i elendig Landflygtighed, hvilket Eders

K. M. faderligen ville afværge og forhindre etc. Datum
i Odense Consistorio den 9 Februarii Anno 1660.

Eders K. M.

underdanigste Tjenere, Professores
i Odense Gymnasio

Jørgen Jørgensøn,	Christian Hansøn Lund,
SS. Theol. L. et Heb. L. Profess.	Græcæ Lingvæ Profess.
m. p.	m. p.

Jørgen Bertelsøn,

Eth. atqve Eloqv. Professor m. p.

Biskoppens Paategning:

Supplicanternes underdanigste Beretning er i alle Maader sandfærdig. Er derfor højnødtrængt af vor allernaadigste Konge underdanigst at begjære, Hans K. M. af medfødte kong. Mildhed og Medynk vil dennem for Guds Æres og deres Embeds Skyld med ovenbemeldte Immunitet naadigst benaade og den confirmere. Hvilket Gud udi Naade vil lade sig befalde og med timelig og evig Velsignelse belønne.

Odense den 9 Febr. 1660.

Lauritz Jacobsen.

Orig. i Fynske Indlæg 1660. Den 30 April 1660 udgik kgl. aabent Brev, hvorved det omtalte Benaadningsbrev om Frihed for Indkvartering renoveres, og det forbydes de kgl. Commissarier, Officerer og anden Soldatesca tilhest og tilfods derimod at gjøre dem nogen Indpas. (Fynske og Smaal. Reg. 6, 341.)

4.

Allernaadigste Herre og Konning!

Jeg fattige Mand haver for Ed. Kgl. Maj. paa det ydmygeligste og allerunderdanigste at andrage, hvorledes jeg, fast fremfor andre Præstemænd af Fjenden betrængte, udi første Fjendens Indfald ved megen Overlast er bleven af Fjenden skudt med en Pistolkugle, hvilken midt udi mit Rygben tordnet (ikke endnu ved Lægers Middel er kunnet blive udtagen) og da uden Livs Forhaabning med stor idelig Smerte maatte føres fra mit Hus Lægen at søge, og derudover, som paa Landevejen midt imellem Korsør og

Slagelse udi Vemmeløv boendes, er næsten da førstegang fra al min Formue udi største Hast geraaden. Haver dog, efter Freden var sluttet, draget til tomme Huse, og hvad ringe mig da øvrig kunde være, ved den Ruptur, Fjenden paa Freden gjorde, er jeg da som en, der først paa »Strugged« boede, ganske paany udplyndret, af Gaarden forjaget, Husene forvise og moxen nedbrudte, saa jeg haver mist Helbreden og Formues Middel, at jeg ved Godtfolks Hjælp i Fejdetiden er opholdt sørgelig, og haver nu ikke nogen Middel Gaarden igjen at reparere og opbygge. Er derfor paa det underdanigste af Ed. Kgl. Maj. »Hylde« og Naade ydmygelig begjærendes, at eftersom de tvende Kirker, jeg uværdig betjener, nemlig Vemmeløv og Hemmeshøj, have 500 Daler udi Behold, mig da de 3 Parter maatte naadigst forundes til Gaardens Reparation, efterdi samme Kirker behøve ikkun føje Hjælp til deres Brøstfældighed, og overflødeligen med øvrige fjerde Part hvad Mangel findes forfærdiges kan. Og eftersom dette ikke kan forstrække til Gaardens Opbyggelse, som er meget ruineret, er jeg underdanigst anmodendes, Ed. Kgl. Maj. vil mig en Rigsdaler af Eders Kirker her i Landet naadigst bevilge. Saadan kongelig Gunst og Almissee mod mig fattige og meget beplagede Mand vil Gud visseligen Ed. Majestæt og det ganske kongelige Hus ved Jesum Christum rigeligen igjen belønne.

Kjøbenhavn den 22 Juli 1660.

Ed. Kgl. Maj.s
underdanigste og ydmygeligste Tjener
Anders Madtzen.

Paategning af Lensmanden:

Denne fattige Præst bor ret paa Landevejen og haver udstaaet megen stor Besværing, foruden et Skud, som han fik af en svensk Rytter, og maaske aldrig kommer tilpas igjen. Vilde Hs. Maj. naadigst unde hannem, da var det

hannem en stor Naade, og Præstegaarden kunde komme noget paa Fod igjen. Kjøbenhavn den 26de Julii 1660.

Hugo Lützwow.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1660 B. Den 3die Avgust 1660 udgik der Kongebrev til Hugo Lytzov, at Hr. Anders Madsen i Vemmeløv maatte faa 200 Rdlr. af sine Sognekirkers Beholdning til sin Præstegaards Reparation. (Sjæl. Tegn. XXXV, 859.)

5.

Stormægtigste højbaarne Konning, allernaadigste Herre!

Kan jeg fattige Mand Ed. Kgl. Maj. underdanigst at andrage og det paa det højeste baade for Gud og min naadigste Konning at beklage [ikke undlade], hvorledes min arme Søster ved Navn Lucie Hansdatter udi Ingelstrup udi Everdrup Sogn, som paa en $2\frac{1}{2}$ Aars Tid haver siddet Enke, er udi Ufredens Tid kommen til hende om Natten ved 12 slet en Polakkerknegt, og det udi hendes Sovekammer, som var 2 Døre for, og der han indkom, haver han strax sat Krogen paa Dørene, siden bundet dennem faste med Reb, lagt sin spændte Bøsse og dragne Kaarde paa Bordet; imidlertid saadant blev forrettet, adskillige grove og ufinlige Ord brugte. Og der han saaledes havde befæstet Dørene, vidste den bedrøvede Kvinde ej, hvad han dermed havde isinde; tilmed var ingen udaf Naboerne, hende hjælpe kunde. Og der han da begyndte at ville angribe hende, haver min sl. Søster taget sig et Manddomshjerte og hannem efter yderste Evne imodstaaet, saa samme Polakker derover er bleven dræbt. Og som dette (Gud være beklaget) sket var, er min sl. Søster for samme Gjerning bleven anhæftet og ved egen aabenbarlig Bekjendelse, som bemeldt, vedstanden, at hun saadant ved stor høj Nødværge beganget haver. Hvorudover de Svenske haver holdet Krigsret over hende, og Dommen da saaledes senteret, at samme min Søster er bleven halshuggen, Hovedet paa en Stage og Kroppen kommen udi Heden-Jord; hvilket og skete; mens han, som var Hovedaarsag dertil, er med stor Lig-

begjængelse - Ceremoni saaledes bleven begravet, som en ærlig Mand ej bedre kunde erlange. — Indflyr derfor til Ed. Kgl. Maj. med underdanigst og ydmygst Bøn og Begjæring, Ed. Kgl. Maj. vilde for Guds Skyld værdes til at anse denne bemeldte arme Kvindes elendige Afgang og den Sags Beskaffenhed, at jeg maatte udaf Naade tillades, og hendes Legem og Hoved ved ærlig Medfart maatte tage fra Heden-Jord, og med gode kristne Medfølgere igjen udi Kirkegaard indsættes (etc.).

Everdrup den 26 Julii Anno 1660.

Eder Kgl. Maj. underdanigste Tjener
Rasmus Hansen Smed
boendes i Everdrup.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1660 B. Den 9de August 1660 udgik der kgl. aabent Brev, om at Rasmus Hansen Smed maatte lade sin afd. Søsters Hoved nedtage af Stagen og lade det med hendes Legeme hæderlig begrave i Kirkegaarden. (Sjæl. Reg. 24, 634.)

6.

Stormægtigste, højbaarne Konning!

Eftersom vi Eders K. M. underdanigste Undersaatter udi Rødby havde gjerne for lang Tid siden fordristet os underdanigst at supplicere om Ringsebølle Kirkes Forandring, som er Annex til Rødby, og derimod om Rødby Kirkes Forbedring, som ved slig Forandring, om det saaledes den høje Øvrighed naadigst maatte befalde, allerbedst kan søges og erlanges; men saa haver denne Krigsuro og andre Aarsager hidindtil forment det, at det haver ikke faaet Fremgang, men eftersom der gives nu større Aarsag og Anledning end tilforn sligt at andrage, have vi fordristet os med vores kjære Øvrigheds Tilladelse, baade verdslig og gejstlig, denne vores Supplication underdanigst at fremstille, og i al Underdanighed at begjære, at eftersom Ordinansen Fol. 48, 49, item Fol. 152 tillader, at der efter Lensmandens og Superintendentens Betænkende af tvende Sogne maa blive eet Sogn, og K. M. det siden naadigst vil stad-

fæste, det da og her naadigst maatte bevilges, at Ringsebølle Kirke og Annex maatte lægges til Rødby Kirke og Hovedsogn, saaledes: først at Ringsebølle Kirke med sin Indkomst maatte lægges til Rødby Kirke; dernæst at Ringsebølle Menighed maatte tilholdes at søge til Rødby Kirke og der inden og uden Kirken af Præsten lade sig betjene; hvilket for efterskrevne Aarsagers Skyld begjæres.

I. Findes udi Rødby iblandt Kirkebrevene et Kongebrev givet paa Dalum Kloster 1539, Tirsdagen næst efter Palmesøndag, af stormægtige Konge, højlovlig Ihukommelse Kong Christian III, lydendes, at Menigheden udi Ringsebølle skulde søge Rødby Kirke, og der af Præsten lade sig betjene, som medfølgende kongelig Mandat videre udviser, hvilket Kongebrev vi begjære underdanigst at maatte blive fornyet og stadfæst, og begge Menigheder maa tilholdes sig derefter at rette. Lit. A.

II. Er Ringsebølle Menighed aldeles øde, baade paa Folk, Bygning og alting, og det ikke i lang Tid kan komme udi sin forrige esse, og naar sligt end sker, bestaar ikkun dog Byen af ganske faa Gaarde og Huse, nemlig 16 eller 17 øde Gaarde, som vare meget vaage i den allerbedste Fredstid, endsige nu, hvorudover der formedelst saadan Byens Ruin ikke er prædikel og gjort Tjeneste der udi Menigheden siden sidste Advents Søndag forleden, og vel muligt kan ikke heller i lang Tid komme til at ske nogen Tjeneste der, som alt sligt efter alle Omstændigheder min Hr. Herredsprovst er forstændiget og tilkjendegivet, at han det igjen paa sine Steder kunde andrage, som og hans Breve til vores gunstig Hr. Lensmand videre skal udvise.

III. Foruden det, at vi formode, at vores fromme Hr. Lensmand skal vel herudi bifalde os, da have vi og herudi vores ærværdige Hr. Biskops gode Raad, som holdt det ej uraadeligt, at herom blev suppliceret, og haver derfor med sin gode Forskrivelse til Hr. Lensmand, at han herudi vilde hjælpe os tilrette, været os beforderlig, eftersom sligt syntes nytteligt og gavnligt paa alle Sider. Lit. B.

Thi først behøver Rødby Kirke Forbedring og Hjælp, baade paa Loft og Taarn og ellers anden Fornødenhed, saa og at den kunde forvides og større gjøres, hvilken Bekostning den ej selver kan udstaa, eftersom den haver saa ringe Indkomst, at den stundom ikke sin aarlige Fornødenhed kan afstedkomme, og Ringsebølle Kirke derimod haver en temmelig god Indkomst, at det var derfor meget gavnligt, om sligt maatte lægges til Rødby Kirke. Dernæst, eftersom den By Ringsebølle ligger moxen midt imellem Rødby og sin egen Sognekirke, kunde det ikke komme Menigheden besværligere at gaa til den ene Kirke end den anden, foruden det at det er alle og enhver heromkring hos os bevidst, som ogsaa Ringsebølle Mænd det selv bekjender, Lit. C., at Vejen igjennem Ringsebølle til Annexkirken er om Vinterdage saa besværlig og farlig, at hverken Præsten eller Sognefolket kan komme til Kirken, at man da maa søge en Mands Hus, at gjøre derudi Tjeneste, som det er sket i mine Formænds Tid og derhos ofte i min Tid, og det ikke med ret sønderlig god Skik og Maner, eftersom man ikke kan af Kirken have Kalk eller Disk for dem, som vil berettes, ikke Sangbøgerne eller andet, som hører til Gudstjenestes Forrettelse, man og med et Horn maa samle Folkene til Kirken, paa hvilken Maade jeg selv nu Præst paa Stedet for 2 Aar siden ongefæhr maatte en ganske Vinter moxen forrette Gudstjeneste, og end i den ganske Julehøjtid, at man vel fornam, det førte ikke sønderlig Frugt med sig. Og gjordes derfor denne Forandring vel fornøden, helst efterdi at Vej og Vejrlig er dog aldrig saa ondt, at Ringsebølle Mænd og Folk jo uden nogen Vanskelighed kan komme til Rødby Kirke.

Ydermere haver mange rejsende Personer, som paa dette almindelige Færgested rejser ind og ud af Riget, ønsket, at Gudstjeneste her paa Stedet udi bekvemme Tid kunde blive forrettet, at de paa deres Rejse kunde besøge Kirken, hvilket ellers ikke ske kan, naar Annextjenesten tilforn skal forrettes, helst udi de korte Vinterdage, at

end ikke Aftensangstjeneste kan førend silde paa Aftenen blive endt.

Endelig eftersom Rødby Kirke med Tiden behøver at forbedres og forvides, var det hende en stor Fordel, om hun maatte selv nyde til sin Reparation, hvis hun til Aca-
demiens Bygning og Studieskat skal aarligen udgive (etc.)

Rødby den 1 Augusti

Anni 1660.

Eders Kongl. Maj.s
underdanigste Undersaatter
paa egne og den ganske
Menigheds Vegne

Knud Christensøn Brun, Rasmus Jørgensen, Mads Poulsen,
Sognepræst udi Rødby. m. p. e. H. K. M. Tolder.
Michel Svendsen Winter, Michel Christensen, Jacob Vilder,
Kongl. Maj. Foged og Kirkeværge, e. H. Hovedmand
Kirkeværge. for de 8 Mænd.

Lensmandens Paategning:

Anlangende Supplicanternes underdanigste Ansøgning
haver jeg nu derom talt med Doctor Lauritz Jacobsen,
Superintendent over Fyns Stift, da er vores Betænkende
derom saaledes, at efterdi Ringsebølle Mænd af Fjender er
forjaget fra Hus og Hjem, og haver deres Tilflugt i Rødby,
og deres Gaarde og Huse afbrudte, da synes billigt, at de
søger Rødby Kirke, og der at betjenes, og at tage saa-
meget af Ringsebølle Annexkirkes Indkomst, som til Brød,
Vin og andet behøves, dog Ringsebølle Annexkirke imid-
lertid af sin Indkomst at holdes vedlige, og hvis øvrig er,
dermed at forholdes efter Recessen, paa det at, dersom
Ringsebølle By og Sogn i Fremtiden igjen kunde blive
opbyggt, de da kunde søge deres egen Kirke, om Hs. Kgl.
Maj. det saa naad. befalder, og Ringsebølle Sognemænd de
det begjærer. Hvilket og hvorledes dermed skal forholdes,
underdanigst henstilles til Hans K. M.s naadigste Vilje.
Kjøbenhavn den 12 September Anno 1660.

P. Barstorff.

Orig. i Fynske og Smaal. Indlæg 1660. Ifølge Paategning bag paa Brevet skulde herom være udgaaet aabent Brev den 17 Sept. 1660; men intet saadant findes indført i Kopibøgerne.

7.

Naade og Fred af vor Fader og den Herre Jesu Christo.

Stormægtigste Konning, allernaadigste Herre! Eftersom jeg underskrevne for en rum Tid siden er af Gud og de vedkommende kaldet til et lidet Sogn udi E. Kgl. Maj.s Land Laaland, Ordet og Sacramenterne at betjene, ved Navn Vixnæs, som tilforn haver været annexeret til Taars Sogn der strax hosliggendes; men efter Menighedens Ansøgning supplicando hos Hs. Kgl. Maj. højlovlig Ihukommelse Konning Friderich den Første er bleven sequestreret (sic) fra Hovedsognet, paa den Condition som Hs. Kgl. Maj.s naadigste Brev omformelder, at Vixnæs Mænd maatte være tilladt . . . at have, lønne og holde en Capellan der i Byen hos dennem, fordi Sognepræsten i Taars boede dennem noget langt fra, dog med saa Skjel, om [de] hannem selv forsyne kunde. Og samme Vixnæs Kald (som ellers i sig selv var saa ganske ringe, ikkun af 20 Decimanter bestaaendes, at Præsten der sammesteds altid af kongelig Gunst og Naade fremfor andre Landsens Præster var forskaanet for al kongelig Tynge) nu i forgangne Fejdes Tid slet er blevet af Fjenderne, som der holdt deres Vagt, ruineret og fordærvet, saa at i den Sted det var temmelig ved Magt, der jeg Anno 1659 om Juletid med mit Kaldsbrev vilde forrejse hid til Kjøbenhavn at lade mig ordinere (paa hvilken min Rejse jeg af de Svenske ved Møen blev optaget og ført til Stralsund, hvor jeg sad fangen et halvt Aar, og maatte siden lade mig forskikke til den svenske Lejr i Sjælland, førend jeg kunde komme ind i Kjøbenhavn at blive ordineret, hvor der gik saa nær et Aar omkring, førend jeg kom tilbage til Kaldet¹⁾, da befandtes Byen

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. II, 239.

ganske øde og forvustet, der jeg kom igjen til Steden, ingen Menighed, ingen Præstebolig, saa jeg mig hos gode Venner maatte nødes til at opholde, indtil nogen Tid derefter Præsten i Hovedsognet Taars, Hr. Mads Hansen, ved Døden afgik, da Provsten mig saasom en Capellan til Annexet samme Hovedsogn at betjene tilforordnede, indtil der blev fredelig Tilstand, at der kunde komme Bud fra Husbonden til Herregaarden der i Sognet, som haver Jus patronatus, om hvem der skulde kaldes. Og eftersom her nu nyligen fra bemeldte Herskab er kommen Befaling til de fuldmægtige paa Gaarden, at de efter Ordinansen skal kalde hvem Gud og Menigheden giver Valg paa, og den ganske Menighed tilligemed Patronens fuldmægtige med mig uværdig, som dennem nu en rum Tid udi Prædike-Embedet betjent haver, er vel tilfreds, og gjerne til deres Sognepræst begjærer, saa fremt jeg jo af kongelig Naade for det andet Vixnæs Capels Skyld, som jeg er kaldet til, hvor jeg ikke i nogle Aar kan have det bare Brød, meget mindre min nødtørftige Ophold, maatte dertil blive forløvet. Da er jeg af Hs. Kgl. Maj. min allernaadigste Herre og Konge paa det allerunderdanigste begjærendes, at Hs. Kgl. Maj. for Guds Skyld denne min ringe Supplication naadigst vilde anse, at jeg ved Hs. Maj.s Hyldest og Naade fra Vixnæs Capel til Taars Sognekald, hvor den ganske Almue mig med samheldig Stemme begjærer og et lovligt Kald tilbyder, maatte befordres og forfremmes, paa det jeg fattige Guds Ords Tjener i mit Embede kunde have min nødtørftige Føde og Underholdning, med mindre det allernaadigst maatte blive tilstedt, at jeg begge Sogne, som af Arilds Tid sket er, maatte betjene, indtil Annexet kom sig saa vidt igjen, at Menigheden kunde efter Kongebrevets Lydelse en Capellan for sig selv holde og forsyne (etc.). Kjøbenhavn den 11 Augusti Anno 1660.

E. Kgl. Maj.s

underdanigste Tjener og flittige Forbeder
Frantz Frantzøn.

Paategning af Lensmanden:

Dette er mig noksom vitterligt, at Vixnæs Kald er fast ganske ruineret, og efterdi samme Kald haver været i gamle Dage til Taars annecteret, saa var det meget godt, at det blev naadigst consenteret, at det dermed endnu kunde ligesaa ved denne Ruin forholdes, anseende til Vixnæs Sognefolk (hvilket Herredsprovsten i samme Herred skriftligen ogsaa attesterer) kan ikke underholde en Præst. meget mindre at opbygge ham Præstegaarden, som skal være øde. Kjøbenhavn den 11 Augusti Anno 1660.

P. Barstorff.

Vedlagt findes Provstens, Knud Lerches, Erklæring, dat. Nysted 7 Avgust s. A., hvori han bevidner Rigtigheden af de anførte Omstændigheder og anbefaler Andragendet.

Noget beskadiget Orig. i Fynske og Smaalandske Indlæg 1660. Den 14 Avgust s. A. udgik der kgl. aabent Brev, om at Vixnæs Kald indtil videre maatte være annecteret til Taars Sognekald. (Smaal. Reg. Nr. 7, 137—8.)

8.

Stormægtigste Konning, allernaadigste Herre!

Til Ed. K. Maj. supplicerer en af de tvende fattige Præstemænd, som udi Malmø efter lang Fængsel og Trængsel var dømt fra Livet og paa Steden til Execution henført (hvilket er Gud og Hs. Majestæt desværre mere end noksom bevidst) for den Tjeneste og Troskab, vi, efter forrige Fredspunkter af Svensken opbrudte, baade vilde og burde Ed. Kgl. Maj., og imidlertid maatte rantzonere vort Liv med Penge, og siden forjagede fra Kald og Land og fra al Formue, saa jeg fattige Mand for min Person, efterat jeg baade tilforn, der jeg efter sidste svenske Fejde antog et øde Kald og aldeles ruineret Sted, haver med stor Møjsommelighed mig fremdraget, og nu derfra med højeste Fare og Ruin frakommen, geraader derover imod den haarde tilstundende Vinter husvild med min fattige Hustru og Børn, i Fattigdom og Elendighed, saa er min underdanigste Tillid, Ed. Kgl. Maj. saadan min fattige Vilkaar

og underdanigste Troskab vilde naadigst anse og mig naadigst med nogen Livsophold forsyne, om ikke videre, at jeg da maatte nyde en dobbelt Skipperkost af Proviantgaarden, med nogle faa Skillinger til Husleje og Ildebrand, alt efter Hs. Maj.s egen naadigste Vilje og Velbehag, saa jeg deraf kunde have nogen Hjælp mig med Hustru og Børn at opholde, indtil noget bekvemt Kald blev ledigt her udi Landet, som jeg ubehindret enten for Hustrus Skyld¹⁾ eller for Svagheds Skyld, jeg i mit Fængsel haver samlet, kunde ankomme, som Hs. Kgl. Maj. naadigst mig vilde befordre til. Saadan kgl. Naade, som jeg underdanigst forventer, vil jeg bede Gud om, han med al Lykke og Velbehag igjen af Himmelen vilde belønne.

Hafniæ 13 Augusti Anno 1660.

Eders Kgl. Maj. tro og underdanigste
Søfren Frandtzen,
forrige Pastor (uværdigst) til Fosie
og Lokkerop Sogne udi Skaane.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1660 B. Den 20 Avgust 1660 fik Hr. Søren Frandsen kgl. Bevilling paa indtil videre at nyde en dobbelt Skipperkost af Provianthuset (Sjæl. Reg. 24, 644—5).

9.

Gunstige, velbyrdige og strænge Her Lensmand Her Otto Krag, Eders Exc. ønske vi underskrevne fattige Præster Guds Naade timelig og evig. Kunne dernæst ikke forbi, for vor nærværende Trang og Nøds Skyld, at give Eders Exc. ydmygeligen tilkjende, som det Gud saavelsom haus Værdighed Bispen og Provsten er vitterligt, hvorledes vi fattige Mænd, saavelsom utallige andre, udi denne elendige Krigstid er komne udi Betryk, saa en af os haver mist sin Gaard ved Ildebrand, den anden haft, over Aftægts-Udgift, fem fader- og moderløse Børn at forsørge,

¹⁾ D. e. hvor der ikke var nogen Enke paa Kaldet, som Eftermanden skulde ægte.

hvortil er kommen disse ødelæggende og meget besværlige Krigstider, hvorover vi ved stræng Indkvartering, Plyndring og Overfald er geraaden udi stor Gjæld, Betryk og Besværing, tilmed er Sognene her paa Landet ringe, Bønderne forarmet, og største Part formaar lidet eller intet at give, saa de ikke kunne give Sognepræsten det hannem tilkommer, end sige holde Capellanen, som nu Tiden ond er, vedlige. Hvorfore vi med vor kjære Her Biskops Forvidende dette Eders Exc. ydmygelig give tilkjende, for Guds Barmhjærtigheds Skyld bedendes, at vi maatte hos vor allernaadigste Øvrighed forhjælpes, at vore Capellanier, som er nu ledige og Capellanerne andenstedshen forfremmet, maatte nogen Tid naadigst bevilges os, indtil Tiden vorder bedre, Sognene overkomne nogenledes denne udstandne Krigsnød, og vi fattige Mænd fra Elendigheds Besværinger, saa meget Gud vil, befries. Hvilket vor meget fromme Her Lensmand berømmelig, christelig og mildelig kan gjøre, efterdi saadant udi vor allernaadigste Konges Christiani den Fjerdes, højlovlige Ihukommelses Tid og paa vort Land er sket, som af hosfølgende Kongebrevs Afcopi som et Præjudicato er at se (etc.).

Eders Exc. ydmyge Tjenere *

Lauritz Poulson, Johannes Monradi,
Sognepræster til Svenstrup og Ketting paa Alsø.

Lensmandens Paategning:

Disse fattige Præstemænd skete en stor Naade, dersom dennem maatte bevilges uden Capellaner deres Kald at betjene, indtil Sognene igjen kunde komme paa Fode; ere med andre ved sidste Krigspressurer geraaden i stor Armod og slet Tilstand. Udi Hs. Maj.s Her Faders Tid, sl. og højlovlig Ihukommelses, er en Præst paa Landet sket lige Benaading, som hosføjede Copi udviser. Hafniæ 4 Sept. 1660.

Otthe Kragh.

Vedlagt er den omtalte Kopi af et Kongebrev af 30 Nov. 1632, hvorved bevilges Hr. Jørgen Jespersen, Sognepræst til Tandslet Sogn

paa Alsø, at han maa herefter alene betjene samme Sogn, og beholde Kapellaniet til sin Residens, og det saalænge, indtil han enten for Alder eller Skrøbeligheds Skyld ikke længere kan forestaa det tilgavns uden Medhjælper, — og Kapellanen befordres til et andet Kald.

Den 7de Sept. s. A. udgik kgl. aab. Brev, hvorved Ansøgningen bevilgedes, imod Forpligtelse til at forrette Tjeneste i bem. Kapellanier, som forsvarligt kan være (Fynske o. Sm. Reg. 6, 349).

10.

Stormægtigste, højbaarne Fyrste (etc.). Giver jeg fattige Guds Ords Tjener underdanigst tilkjende, hvorledes jeg strax med mit Kalds Begyndelse kom til stor Gjæld, der jeg dog var af fattige og ringe Middel, hvortil er kommen denne meget sørgelige og fordærmelige Krigsnød, formedelst hvilken jeg udi større Betryk og Elendighed, sønderlig udi de Alliertes Overfald, sørgelig er geraaden. Beder derfor underdanigst og for Guds Skyld, Eders Kongl. Majest. min allernaadigste Konning og Herre naadigst vilde anse saadan min Armod og Nød og mig fattige Mand noget til Kongl. Majestæts egen Præstegaards nødvendige Reparation af Kirkens Behold, som jeg Kirken skyldig er, saavidt det Kirken kan være uden Skade, naadigst og højstmildelig bevilge, efterdi af egen fordærvede Evne, for mig overgangne Krigs sørgelige Betryk, jeg fattige Guds Ords Tjener det ikke formaar (etc.).

E. K. M.s tro Forbeder til Gud

Anders Beyerholm,

Pastor til Hagenbjerg paa Alsø, Supplicant.

Paategninger af Lensmanden og Bisen:

Forholder sig som Supplicanten angiver, at han stor Gjæld maatte antage, der han kom til Kaldet, som han siden ikke har haft Middel til at aflægge, mens er med de andre Præster paa Landet ved dets Overgang og Indtagelse udplyndret, hans Præstegaard dertil ruineret, saa han ikke formaar den at opbygge. Vilde Hs. Kgl. Maj. naadigst bevilge, at af hans Kirke, som haver Formue, maatte noget

hannem forundes til Præstegaardens Reparation, var det Almisse og stor Naade. Actum Kjøbenhavn 13 Sept. 1660.

Otthe Kragh m. p. Lauritz Jacobsen m. p.

Dersom Supplicanten af Kirkens Forraad maatte bevilges tohundrede Slettedaler til hans Præstegaards Reparation af de 1000, som den berettes at have i Forraad, var det hannem en stor Naade og Hjælp. Actum Kjøbenhavn 14 Sept. 1660.

Otthe Kragh m. p. Lauritz Jacobsen m. p.

Orig. i Fynske og Smaalandske Indlæg 1660. Den 15 Sept. s. A. fik Otte Krag kgl. Resolution, at Ansøgeren maatte bekomme 200 Sletdaler af sin egen Kirkes Beholdning, og derpaa tages nøjagtigt Bevis, hvorefter det i Kirkens Regnskab kunde godtgjøres (Fynske o. Smaal. Tegn. VII, 394).

11.

Stormægtigste højbaarne Fyrste (etc.). Er jeg, Eders Maj.s underdanigste, fattige og meget bedrøvede Gudstjener til Avnslov og Bogense Sogne udi Nyborgs Len, højlig forarsaget underdanigst at andrage min store Nød og Trang, elendige Tilstand og Vilkaar, som mig under denne haarde besværlige Krigstid er paakommet. Nemlig:

Der vores allernaadigste Konge haver optænkt, ved den højeste Guds sønderlige Raad, de bedste Middel, sine fattige betrængte Undersaatter her udi Fyn af Fjendens Haand igjen at befri og uddrage, og vores Danske haver taget deres Landgang ved Kjerterminde, og saa fornemmelig ved Guds sønderlige Hjælp og vores naadigste Herres og Konges gode Raad og Velbetænkning en herlig Sejrvinding over sine mægtige Fjender erlanget haver, for hvilket den allerhøjeste Gud i al Evighed være højlovet og benedidet, da haver de Svenske imidlertid midt imellem Nyborg og Kjerterminde ved vores Landsby Skalkendrup slagen deres Lejr og paa samme Tid ganske elendigt først berøvet mig fra Klæder, Korn, Hester, Hopper, Kvæg og al indhavende Bohave, saa og ved deres store Tyranni, Vold og Overlast med Hustru og Børn fra Hus og Hjem bedrøvelig frajaget.

Siden, der de Svenske igjen opbrød med deres Lejr, haver de, mig fattige Mand til mere Fortred, større Ruin og Ødelæggelse, frivillig sat Ild paa Præstegaarden og den ganske med Stik og Stage opbrændt. Saa jeg Eders Kong. Maj.s fattige Underdane og betroede Guds Ords Tjener nu med Hustru og Børn i største Elendighed geraades, Husene og Gaardene her udi Sognene mesten ere ruinerede og øde, og Sognemændene mesten døde. At, uden min aller-naadigste Herre og Konge af sønderlig Gunst og Naade vil lade sig det af kongelig Mildhed gaa til Hjærte og komme mig til Hjælp med de Middel, hvorved jeg fattige Mand med Hustru og Børn kunde opholdes, Præstegaarden igjen opbygges, da er jeg slet i Grunde og udi største Armod og Elendighed ødelagt. Hvorfor af Eders Kong. Maj. paa det allerunderdanigste ydmygeligen og for den allerhøjeste Guds Skyld er begjærendes: først, naadigst [med] noget af Kirkernes Penge her udi Fyns Stift maatte undsættes, som andre fattige Præster, den skadelige Ildebrand er paakommen, tilforn af kongelig Mildhed og Faveur ere benaadiget. Dernæst, eftersom vores fattige Præster der udi Fyn ere moxen ganske udplyndret, og er ikkun ringe Middel af dennem at forvente mig til Hjælp og Undsætning, Eders Kong. Maj. da af sønderlige Gunst og Naade vilde privilegere mig til Bisperne udi Sjælland og Jylland, af dennem at forskrives til deres Præster, anholdendes, de ogsaa at kunne være mig behjælpelig euhver efter sine Middel. Endogsaa, at Eders Kong. Maj. naadigst vilde tillade mig at maatte visitere Kjøbstederne her udi Sjælland, Jylland eller andre Steder, som af christelig Medynk og Medlidenhed kunde og være mig behjælpelig, eftersom jeg er kommen i saa stor Elendighed og Hjærtens Bedrøvelse, som ikke nogen af Præsterne her udi Fyn: Præstegaarden ved Fjendens Ild og Brand optændt er afbrændt, min ganske Formue bortrøvet, Sognemændene meste Parten døde, de ganske faa overblevne ødelagte og fordærvede, af hvilke jeg

skulde have mit Ophold og Føde (etc.). Datum Skalkendrup den 17 Sept. 1660.

Eders Kong. Maj.s tro og flittigste Forbeder
og underdanigste Tjener altid

Hans Jacobsen e. H.

Paategninger af Bispen og Lensmanden:

At denne fattige Mand saa ilde og elendigen af Fjenden er medhandlet, som hans underdanigste Supplication ommelder, er alt for vist, Gud bedret, saa han i sin store Armod er til naadig Hjælp højnødtrængt, hvilket mig underskrevne noksom vitterligt er.

Kjøbenhavn den 14 Nov. 1660.

Lauritz Jacobsen.

Denne fattige Præstemand er ved de Svenske, der Hans Maj.s Folk lykkeligen paa Landet i Fyn var kommen, ganske paa sin Formue ruineret, udplyndret og hans Præstegaard opbrændt, haver og selv ingen Middel til den at opbygge, hans Sognemænd og da i Armod geraaden. Maatte hannem den begjærte Hjælp af andre Præster og Kirkerne af Hans Maj. naadigst bevilges, var det en stor Naade, endog nu de meste selv saa stor Skade have lidt, liden Hjælp af dennem kan naaes.

Otthe Kragh m. p.

Den 19 Nov. s. A. udgik kgl. aab. Brev, at Ansøgeren af hver Kirke i Fyns Stift, som nogenlunde befindes at være ved Magt og Forraad at have, skal bekomme 1 Rigsdaler. Det befales derfor Lensmænd, Kirkeværger og alle andre, som over Kirkerne Jus patronatus haver eller paa deres Vegne over deres Indkomst raader, at lade ham bekomme nævnte Hjælp, og lægges desuden alle og enhver, Bisper, Provster, Præster og andre af gejstlig og verdslig Stand, paa Hjærte at komme ham til Hjælp, enhver efter sin Lejlighed (Fyn. o. Smaal. Reg. Nr. 8, 4).

12.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og
Konning.

Eftersom jeg underskrevne Præstemand haver været
udi E. Kgl. Maj^s Tjeneste for Skibspræst paa 8 Aars Tid,

desmidler udi adskillige Krigs-Occasioner og Periceler ge-raaden, underdanigst henseende med Tiden at nyde Maje-stætns naadigste gode Promotion. Da efterdi jeg nu af Guds sønderlig Providens og faderlige Vilje er samtykt og kaldet til Gamborg Kald ved Middelfart i Fyn liggende, hvilket jeg haver været forarsaget at antage til mit samt Hustrus og Børns Ophold (og vil mig underdanigst til forlade, at min allernaadigste Herre sig det naadigst lader befalde, hvilket jeg med ydmygeligst Taksigelse vil bekjende), indtil jeg, som forhaabes, med Tiden af Majestæten til bedre Lejlighed naadigst kan vorde befordret. Og eftersom bemeldte Kald ligger paa Landevejen ikke langt fra for^{ne} Middelfart, hvorudover det udi forleden meget besværlige Krigstid samt Præstegaarden og dens Tilliggende er bleven spoleret og ødelagt, saa at jeg fattige Præstemand ikkun forefinder bar Grund og ledige Huse, og maa derfor sætte Bo af ny med behøvende Bonderedskab og Kvæg, Jorden med at dyrke og Avlen at drive, hvortil (det Gud veed) jeg ej Middel haver: Da indflyer jeg til E. Kgl. Maj. allerunderdanigst og ydmygeligst begjærende, at E. K. Mj. af kongelig Clemens vilde mig noget af min tilstaaende Løn naadigst bevilge til Rejsepenge og til Hjælp at sætte Bo med (etc.). Kjøbenhavn den 17 Septembr. 1660.

E. K. M. allerunderdanigste og skyldig Tjener
Anders Hansøn Fabritius.

Orig. i Geh.-Ark, Sjæl. Indlæg 1660 B. Den 19de Sept. 1660 fik Rentemesteren Befaling om at lade Hr. And. Hansen Fabritius bekomme noget efter hans Begjæring, af hvis han hos os og Kronen med Rette befindes at tilkomme (Sjæl. Tegn. XXXV, 935).

13.

Stormægtigste og højbaarne Fyrste (etc.). Er jeg, Eders Maj.s underdanigste Tjener højt forarsaget, for Eders K. M. paa det underdanigste at andrage, hvorledes jeg i denne højbedrøvelige Fejdetid nu i 3 ganske Aar aldeles intet af det, som til min Underholdning i denne Bestilling ved kon-

gelig Foundation naadigst er tillagt, haver bekommet, hvorover mine ringe Middel, jeg tilforn kunde have forhvervet, ere næsten medgangne, saa jeg min fattig Hustru og Barn lidet kan efterlade til Underholdning, hvorfor, efterdi jeg nu gjøres gammel og ikke kan vide, hvor snart den gode Gud mig med en naadig Opløsning vil betænke, da beder jeg paa det underdanigste, Eders K. M. af medfødte kgl. Mildhed og Naade vilde min fattige Hustru den store Naade betee, at hun¹⁾ uden Fæste og Afgift maa bekomme og nyde to eller tre gode Korntiender af K. Mj.s Anpart, som i Fyn først kunde falde og ledig vorde, paa det min fattige Hustru efter min Død ikke skal lide Nød og leve i Elenighed (etc.).

Kjøbenhavn den 20 Sept. 1660.

Eders K. M.

underdanigste Tjener og Forbeder

Lauritz Jacobsen m. p.

Orig. i Fynske og Smaal. Indlæg 1660. Smst. findes et andet Andragende fra samme fynske Biskop, af 10 Sept. 1660, om at hans Hustru efter hans Død i sin Livstid eller i nogle Aar maa nyde og beholde det gejstlige Gods i Aarhus Kapitel, som Kongen har forlenet ham med, og hvoraf han i 3 Aar ikke har bekommet en Skilling, — og at hun efter hans Død maa være fri for borgerlig Tyng, saa at ingen, enten under Militsen eller af verdslig Øvrighed, hende eller Stedet, hun kan komme til at bo paa, i nogen Maade maa besvære. Herom udgik 19 Sept. s. A. kgl. aab. Brev, hvorved bevilges, at Biskoppens nuværende Hustru efter hans Død, i hvilken Kjøbsted hun maatte ned sætte sig, skal være fri for al borgerlig Tyng og Besværing, for Person og Formue, i Fejde- og Fredstid. (F. og Sm. Reg. 6, 350.)

Endvidere findes et Andragende fra ham af 16 Novbr. 1660, indeholdende de samme Beklagelser over, at han i 3 Aar ikke har kunnet erholde sine Indkomster; han ser heller ikke i dette Aar nogen Udsigt dertil, med mindre Kongen vil befale Lensmændene paa Odensegaard og Rugaard, fra hvem det meste efter Fundatsen skulde komme, at forskafe ham noget til Underhold, — og gjentagende Ansøgningen om det gejstlige Gods i Aarhus (hvoraf han i 4 Aar ikke har haft en Skilling) for hans Hustru efter hans Død — Herom fik Mogens Høg

¹⁾ Her staar: efter min dødelige Afgang; men det er underprikket, hvilket vel, som sædvanlig, betyder, at det skal gaa ud.

9 Januar 1661 Kongebrev, at han i dette Aar ufejlbar skal lade Dr. Laurits Jacobsen bekomme, hvad ham for sidst forledne Aar resterer, tilligemed hvad han for dette Aar af Lenets Indkomst plejer at nyde. (F. og Sm. Tegn. IX, 9).

14.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, Allernaadigste Herre og Konge!

Eftersom jeg fattige Præstemand i langsommelig Tid haver ganske uskyldig af de Svenske været arresteret og forfulgt, formedelst en Svensk, som formenes udi Februarii Maaned 1658 at være ihjelslagen, og alligevel velb. Hugo Lytzov, Befalingsmand paa Anderskov Slot, haver ved Landsens Lov og Ret forfulgt Sagen, er den dog ikke kommen til Ende, af Aarsag de Svenske saa snart uformodentlig kom her ind i Landet igjen, og da ingen Rettergang kunde holdes. Imidlertid haver jeg fattige Mand været suspenderet fra mit Embede og Tjeneste, og tilsat alt hvis Armod jeg ejede og kunde forhverve, og dersom jeg nu længer skulde forfølges og opholdes, maatte jeg geraade i allerstørste Armod og Fordærvelse. Hvorfor jeg flyr hen til Hs. Kgl. Maj. med allerunderdanigst Bøn og Begjæring, Hs. Maj. (for Guds Skyld og for hans egen kongelige medfødte Mildhed imod alle Guds Ords Tjenere) vil se til min store Elendighed og unde mig den Naade, jeg uden videre Ophold maa indtræde [i] mit Kald og Tjeneste igjen, hvilken jeg engang haver offereret Gud, som er mit ringe Capellani hos en Provst i Vester-Flakkebjerg Herred ved Navn Hr. Ebbe Jensen ¹⁾. Efterdi de Svenske haver ladet Sagen falde, og det er fast to Aar siden derpaa blev talt, fordi de omsider kunde tage og føle paa min Uskyldighed, idet der var En rømt fra Sagen, og ingen kunde bevise mig noget over, men deres Forsæt var en stor Summa Penge af mig at udsue, hvilket jeg med deres egne Breve kan bevise;

¹⁾ Se ovenfor S. 302--3.

hvortil jeg havde ringe Middel, saa deres Forhaabning slog dem fejl. Men nu staar det altsammen til Hs. Kgl. Maj.s Gunst og Naade, hvilken dersom jeg fattige Mand kan erlange, skal Gud det rigelig og vel belønne, og jeg med mine daglige Bønner til den levende Gud aldrig forglemme.

Af Kjøbenhavn den 22 Septembr. 1660.

Peder Lauritzøn Skaning mpp.

Paategning af Lensmanden:

Det er mig noksom bevidst, denne Supplicant er med Lov og Ret forfulgt, indtil Svenskerne kom her i Landet. Og der det da stod til hannem at stevne til Landsting, haver han for den Tids Besværlighed, og nu for Fattigdoms Skyld, ikke kunnet drive paa Sagen, men derudover er kommen i stor Vidtløftighed. Af Kjøbenhavn den 30 Septembr. 1660.

Hugo Lytzov.

Vedlagt findes et Forhør optaget ved Antvorskov Birke-ting og en Dom afsagt smst. den 10de Avgust 1658 af Jørgen Andersen i Skovsø, Foged i Antvorskov Birk, og Iver Jespersen i Slagelse, Skriver smst. De vigtigste Punkter, der fremgaa af Forhøret, ere: Søndagen den 21de Februar 1658, om Eftermiddagen, da kom Hr. Peder Lavritsen med den svenske Rytter, Daniel N., som laa som Salvegarde hos Hr. Ebbe i Gimlinge Præstegaard, til Jens Nielsen, Bondefoged i Vollerup. Rytteren begjærede Havre til sin Hest, hvilket han ogsaa fik. Medens Hesten aad sit Foder, gik han med Hr. Peder ind i Jens Nielsens Stue og drak en Kande Øl eller to med ham. Imidlertid kom Mads Frandsen fra Vollerupgaard ind i Stuen til dem. Da Rytteren bad Bondefogeden om en Vejviser til Slagelse, sagde Mads Frandsen, at der skulde han hen, saa de kunde følges ad. Han bad derhos Bondefoged om at laane ham en Hest, hvortil denne ogsaa var villig; men senere sagde han, at han hellere vilde gaa. Og saa begav de sig afsted, Præsten og Rytteren tilhest og Mads Frandsen tilfods. Præsten fulgte dog kun et lille Stykke med dem ad Skoven

til, som laa tæt ved. Thi kort efter saa man ham komme tilbage og ride ad Gimlinge til. Rytteren og Mads Frandsen havde man aldrig senere spurgt noget om; men tre Dage efter havde man ved en Kilde tæt ved Vollerup Sø fundet et ganske afklædt Lig. Om det imidlertid var den svenske Rytters, kunde man ikke afgjøre, da Øjnene vare udhugne (formodentlig af Rovfugle). — Præsten forklarede i Forhøret, at han efter Begjæring var redet med Salvegarden baade til Vollerup og derfra et Bøsseskud videre, og at han talede alene med ham; og da begjærede Rytteren af ham, at han skulde opkræve de Penge, som kunde restere af den Kontribution, Svenskerne havde udskrevet hos Gimlinge Sogns Beboere. Hertil svarede Hr. Peder Ja, og derpaa skiltes de, og han red hjem til Gimlinge. — Dommen kom til at lyde paa: at Mads Frandsen, som var rømt fra Sagen, burde miste sin Fred, fordi han havde dræbt sagesløs Mand; og Hr. Peder Lavritsen — »som havde været i Flok og Følge med Mads Frandsen fra By og i Skov, ved hvilken den døde Person er bleven fundet aftrukket» — som Medvider og Raad i samme Sag ogsaa burde miste sin Fred.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1660 B. Den 3 Oktob. 1660 fik Biskop Hans Svane Kongebrev, om at Hr. Peder Lavritsen Skaaning atter maatte betjene sit Kapellani. (Sjæl. Tegn.).

15.

Eders Kongl. Majestæts underdanigste Tjener nødes til at andrage sin store Elendighed, som han er geraadet udi, af den Aarsag, der vore Folk lykkeligen indkom, lovet være Gud, for Kjerteminde den 31 Octobr. Anni 1659, og de Svenske da med deres ganske Armee Onsdagen derefter, den 2 Novembr., satte dennem ved Ulriksholm der at formene vore Folk Passen ind udi Landet; da efterat jeg havde flitteligen randsaget, hvor stærk Fjenden var, og havde fanget hans Mening at vide, nemlig at han Torsdagen den 3 Novembr. vilde have overfaldet vores Folk udi Lejren, haver jeg strax udaf en ret patriotisk Affection

forladt Hus og Hjem og det jeg aatte, vovet mit Liv, og paa mine Ben uden nogen præstelig Habit begav mig til Kjørteminde, Natten mellem den 2 og 3 Novembr., selv taledede med General-Feltmarskal Schack, og hannem lod forstaa, baade hvor stærke de vare, og hvad de havde udi Sinde, hvorudover jeg hannem saa velkommen var, at han ej aleneste takkede mig, men endog lovede sligt at ville andrage for min allernaadigste Herre og Konge, hvilket Hans Excellence endnu uidentvivel skal vide sig at erindre. Men der Fjenden spurgte, mig at være gangen til vores Armee, blev han mig saa gram, at han ej aleneste min Præstegaard ganske ruinerede, forbrændte alle Trævarer, men endog skilte mig ved alt mit Gods og Formue, og overlydt raabte, som mine Folk hørte, at ingen [i] den Gaard nogen Naade skulde bevises, saa at, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Evangelium, der jeg kom til mit Hus igjen, da havde jeg hverken Sølv eller Guld, Uldent eller Linned, i Jorden eller over Jorden, uden alene de daglige gamle Klæder, som jeg bar paa mit Legeme. Hvorfor jeg beder Eders Kgl. Majestæt paa det allerunderdanigste, at efterdi jeg for mit Fædrenelands Bedste er geraaden i slig en Armod, Ed. Kgl. Maj. da for Guds Skyld vilde unde mig sin Anpart Korntiende af mit Annexogn Agedrup uden Afgift, efterdi mange af de, som den tilforn haft haver, ingen Afgift for hendes Ringheds Skyld deraf haver tilvejebragt (etc.). Kølstrup den 6 Novembr. Anni 1660.

Pouel Bagger,

Christi uværdige Tjener til Kølstrup ved Ulriksholm og Agedrup Sogne. mpp.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1660 B. Ansøgningen er anbefalet af Mogens Høeg, Lensmand paa Odensegaard. Den 15de November 1660 fik Skatmester Hannibal Sehested kgl. Befaling om, at Hr. Povl Bagger i Henshold til hans Ansøgning uden Afgift maatte nyde Kongetienden af Agedrup Sogn. (Sjæl. Tegn. XXXVI, 34).

16.

Stormægtige, højbaarne Herre (etc.). Eftersom jeg ikke aleneste haver meget smaa Kald, Ejlbj og Melby, som nu ganske ere forarmede; men endog led jeg saa stor af de Brandenburgiske, som mig med Hustru og Børn fra Hus og G[aard] paa 4 Dages Tid forjagede, og imidlertid bortrøvede Korn, Klæder, Bohave, Bøger, Bæster, Bier etc., saa er min allerydmygeligste Begjæring, at mig a Bibliotheca Universitatis nogle Bøger, mest tjenlige, naadigst maatte forundes, nemlig Opera D. D. Gerhardi, Opera D. D. Cluveri, Opera D. D. Brochmanni, D. Chemnitii, D. D. Glassii etc., formodendes, at der vel bliver de Gud elskende, som flere Bøger dertil ogsaa hengiver; og jeg vil med Jesu Hjælp beflitte dennem ogsaa nogen Frugt til Guds Ære og Menighedens Opbyggelse at gjøre.

Item, at Hs. Kgl. Maj. mig, som ganske ringe Avling haver, al den Kirkejord, som i de samme Sogne findes, som er dog ikkun lidet, og til en og anden ellers hestedes, den mig, som nu er meget brøsthølden, uden Indfæstning, efter højlovlig Ihukommelse Friderici II Regis Daniæ aabne Brev og Anordning, naadigst vilde forunde. Og endelig højstbemeldte H. K. M. vilde med et Træ i Rugaard Skov os paa den bare Sletten naadigst forhjælpe, aarligen at maatte gives. Hvilket H. K. Maj. i dette sit fredelige og frydelige Regimentes Anfang naadigst, som vist formodes, mig meddeler, som visselig uden Hs. Maj.s Skade og mig til stor Gavn og Nytte kunde gelinge (etc.). Skrevet i Kjøbenhavn den 13. Novembr. Anno 1660.

E. K. Maj.s underd. Tjener

Lauritz M[adtzen],

Sognepræst til E[jlbj] i Fyn. m. m.

Beskadiget Orig. i Fynske og Smaalandske Indlæg 1660. Den 16 Novbr. 1660 fik Lensmanden paa Rugaard, Jørgen Kaas, Kongebrev om indtil videre aarlig at levere Hr. Lavrits Madsen, Sognepræst til Ejlbj og Melby, et Træ af Lenets Skove

17.

Memorial om de tre, som ere af de Svenske stejlede ved
- Vordingborg.

At Hans Majestæt vilde naadigst bevilge og befale, at de tre, som af de Svenske ere stejlede ved Vordingborg, maatte nedtages og begraves, eftersom de uskyldig, dog som for Snaphaner ere henrettede. Skrevet Vordingborg den 20 Novembr. Anno 1660.

Hs. Mj^s underdanigste Tjener
Christen Nielsøn Spend
Pastor Loci.

Sjælandske Indlæg 1660 B. (Ansøgningen er uidentivt bevilliget.)

18.

Stormægtigste højbaarne Fyrste (etc.). Er jeg efter Naturens, Menneskens og Guds Lov højlig forårsaget, for Eders Kong. Maj. underdanigst at andrage det uheldige Tilfald, min sl. Broder Anders Bredal, ministerii candidato, hændtes, nemlig at han imellem Roskild og Ringsted forleden vor Herres Himmelfarts Dag er bleven formyrdt paa sin retfærdige Rejse til Superintendenten i Fyn, som af Eders Kongl. Maj. naadigst var befalet at forhøre hvis [Tvi]stighed der var forefalden i vor sl. Faders Kald¹⁾, som bet^e min sl. Broder efter høikongl. Bevilling i Recessen lovlig ambierede, som baade her i Stormen i Kjøbenhavn, samt i Naskovs Bys Belejring, baade paa Volden og i Udfald, efter høje Officerers Testification holdt sig som en ærlig dansk tro Undersaat: Eders Kong. Maj. vilde os, hans efterladte bedrøvede Brødre og Sødskende lade den Naade og Husværelse nyde, at os naadigst maatte tillades 1. en Befaling til alle Kongelig Majestæts Befalingsmænd, Borgmestre, Byfogder, Ridefogder og Bønderfogder, at de os

¹⁾ Kettinge paa Laaland. Jfr. Anders Chr. Arrebos Levnet og Skrifter udg. af Rørdam. I, 220.

eller vores Fuldmægtig skulle være behjælpelig udi alle Maader til at lade paagribe, fængsle og fængsligen anholde det sl. Menneskes Banemænd, ihvor de her i Riget kunde betrædes. 2. En Befaling til alle Dommere og Rettens Betjenter i Laaland og alle og enhver (som af os eller vores Fuldmægtig lovligen blive kaldet eller stevnet) maatte alvorligen tilholdes for Retten til deres Værneting sandfærdeligen og oprigtelig uden Vild eller Venskab deres Vidnesbyrd at aflægge om de Urigtigheder, som i Ketting Kald forefaldt. 3. Kongelig Bevilling, at efterdi det sl. Menneske endnu ingensteds havde sat Bord, og blev myrdt og bortkast i en tyk Skov i et Morads under aaben Himmel, os da maatte tilstedes at lade føre hans Legeme og Lig over til sit Fæderneland Laaland at begraves og lægges i Grav hos sin sl. Fader, saa og at lade en anden Præst der i Landet, som vi anmode, gjøre Ligprædiken over hannem, efterdi vi formene, at den Præst, som er paa Stedet, er ikke saa lovligen kaldet, som kongelige Forordninger tilholde, det vi paa sine tilbørlige Steder agte at bevise og udføre (etc.).

Paa mine samtlige Sødskendes Vegne
Jens Bredal m. m.

Kjøbenhavn 1660 4 Dec.

1 December s. A. udgik kgl. aab. Brev, at Anders Bredals Lig maa overføres til Laaland for at begraves hos hans Fader, og Ligprædiken at holdes af den Præst, som dertil begjæres. (Fyn. o. Smaal. Reg. Nr. 8, 6.) — Den 5 Dec. udgik Brev til Lensmænd, Borgmestre o. s. v. om at være Anders Bredals Arvinger behjælpelige, som i Ansøgningen forlangt. (Fyn. o. Smaal. Tegn. IX, 8.)

19.

Velbyrdige og fromme Hr. Kansler (etc.). Jeg fattige Mand er paa det højeste forarsaget Ed. Magnificens min elendige Tilstand at tilkjendegive, udi den visse Forhaabning, at Ed. Magnif. af en ret kristelig Medlidenhed og sand Omsorg for Guds Ære og hans Tjeneres Ophold mig

udi min store Nød med Raad og Daad vorder beforderlig. Først er mit Kald fast et med de ringeste i al Danmark (eftersom jeg deraf udi Fredstid ikke haver haft uden otte Pund Korn og fem Tønder Havre), og jeg dog altid haver været under lige Contribution med andre, som have fast bedre Kald. 2. Er jeg af Fjenden med offentlig Udplyn-dring, Beskatning, Berøvelse og min Sæds paa Marken Op-ædelse, saa og af godvillig Forstrækning til mine Sogne-mænd saaledes udmattet, at jeg ej haver det, hvormed jeg mit fattige Hus kan opholde, langt mindre at jeg skulde have noget at saa i Jorden igjen, mig og mine til Frem-tarv og Ophold. 3. Har jeg intet af min Rente af mine Sognemænd kunnet bekomme, hverken der Fjenden laa der paa Landet ej heller siden, uden i det højeste 20 Skjepper Korn. 4. Er mit Sogn saaledes fordærvet, at der neppelig ere to eller tre Mænd derudi, som noget kunne faa af deres egen Avling, saa det synes, jeg udi mange Aar intet af mit Sogn til Livsophold skal kunne bekomme. 5. Er der paa Landet en meget stor Hunger og Dyrtid, at den ene ikke kan hjælpe den anden, saa at de fire Mænd, som bo i Byen, hvor jeg bor (hvor dog tilforn var tolv Gaarde, som alle af Fjenden ere nedbrudte og øde, uden fire), sidde dagligen paa Flytte, saa det derefter vil blive mig ene igjen fast umuligt Markerne at indfrede og min Avl (som for menneskelige Øjne synes at være det eneste Middel til mit Livsophold) at bruge.

Af dette forberørte driver mig den højeste Nød til med denne min ydmygeligste Supplication (i hvor nødigt jeg det dog vilde) Ed. Magnificens at besvære, med den visse For-trøstning, at Ed. Magn. mig hos vores allernaadigste Herre og Konning til det bedste vilde være beforderlig, at jeg noget til mit Livsophold af Kongens Tiende af Borre Kirke her paa Landet eller og af Kirkernes Beholdninger aarligen maatte bekomme, eftersom dog Præsten til Kjelby Kirke altid tilforn for Kaldets Ringheds Skyld haver nydt Kongens Tiende, indtil Præsten af Vartov dermed er bleven benaadet,

der vores Lands fattige bleve lagte til Vartov. — — Kjøbenhavn den 6 Februarii Anno 1661.

Ed. Magnificenses ydmygeligste Tjener

Hans Nielsen

Sognepræst til Kjelby Kirke paa Møen.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1661. A. Vedlagt findes følgende Tingsvidne:

Hans Jensøn i Stubberup, Herredsfoged til Østerherreds Ting, Jørgen Hansøn i Udby, Herredsskriver, og Niels Andersøn i Porlup, Tinghører, gjøre vitterligt, at Aar efter Kristi Fødsel 1660, Torsdagen den 20 December, paa forskrevne Ting for os og Dannemænd flere var skicket hæderlig og vellærd Mand, Hr. Hans Nielsøn, Sognepræst til Kjelby Sogn her paa Møen, som for Retten fremæskede Hans Øster i Spegelsby, Hans Mogensøn, Mogens Skomager ibid., Anders Pedersøn i Ullemark, Jens Skov ibid., Hans Christoffersøn i Kjelbymagle og Rasmus Nielsøn ibid., deres Sandhed at vidne og tilstaa. Og derom gjorde forskrevne Hr. Hans Nielsøn sine Spørsmaal til dennem saaledes som følger. 1. Om det var dem ikke bevidst, at han, der Fyrsten af Weimar laa her paa Landet med sit Regiment, for sine Sognemænd i Kjelbymagle, Porlup, Kjelbylille og Taastrup udsatte den største Del af sit Sølv, som han da havde. 2. Om han ikke blev udplyndret, den første Dag Svenskens Folk kom her paa Landet i det sidste Indfald. 3. Om han ikke forstrakte mange af hans Sognemænd sit Korn, som han havde, til deres Proviant og Kontribution. 4. Om han ikke fast havde den strængeste Besværing, som nogen kunde have her paa Landet, eftersom han boede paa den almindelig Landevej og kunde ikke være deres umaadelige Besøgning kvit enten Nat eller Dag. 5. Om mange af hans Sognemænd ikke ere blevne skudt paa Valsteden, og ellers mange ere siden hendøde, Mand og Kvinde, og mange ere komne fra deres Gaarde, hvorover han haver lidt allerstørste Skade, eftersom han intet af sin Gjæld kunde der bekomme. 6. Om Bønderne ikke

ere ødelagte i hans Sogn, saa der er ikke over to temmelig ved Magt, som kan give hannem noget af sin Rente. 7. Om ikke hans egen Avling var slaget fejl, saavel som paa det ganske Land, hvor de meget lidet havde saaet, saa han ikke haver det, som han kan opholde sit fattige Hus med, langt mindre at han skulde have noget til at saa i Jorden igjen. 8. Om ikke hans Heste og Hopper og en god Del af hans Kvæg og alle hans Faar blev hannem fra-ranet og bortstjaalet. Som samme Spørgsmaal formeldte.

Og efterat forskrevne Mænd vare af bemeldte Hr. Hans Nielsøn tilspurgte, da for Retten fremstode de og enhver for sig ved Ed med oprakte Fingre vandt og tilstod, den-nem i Sandhed vitterligt og bevidst saaledes at være, som samme Spørgsmaal til dennem formelder. Herefter var for-skrevne Hr. Hans Nielsøn Tingsvidne begjærende (som da meddeltes ham etc.).

Den 24 Febr. 1661 udgik der kgl. aabent Brev, om at Hr. Hans Nielsen i Kjelby maatte aarlig i 4 Aar nyde 30 Rdl. af de mønske Kirkers Beholdninger til Hjælp i sin store Nød. (Sjæl. Reg. 25, 61).

20.

Stormægtigste, højbaarne Fyrste, allernaadigste Konning og Herre.

Eftersom den fattige Mand Hr. Hans Villadsen, Sogne-præst til Glumsø og Bavelse Sogne, skriver mig til og klageligen lader vide hans store Ulykke (desværre) saaledes: At den 8. Februarii henved 10 slet, der han og Folkene vare i første Søvn, er Præstegaarden kommen i Brand for-medelst en [af] Pigernes Forvarlosing, og alt baade Huse, Boskab, Klæder, Korn, Fæ og tvende Piger forbrændte, og blev Præsten med de andre sit Folk, Fæsteenke og hendes Barn neppeligen reddede Livet, som hartad nøgne udkom af denne Fare; og ere fire andre Bøndergaarde ogsaa med opbrændte. Og efterdi Præsten ikke haver Klæder og andet til at rejse med hid, ej heller trykt Papir¹⁾, skriver han

¹⁾ Hvad vi nu kalde stemplet Papir.

mig til herom, eftersom han lang Tid haver været Skolemester i Ringsted Skole¹⁾, og der forholdt sig meget vel, og i denne Fejdetid udstaaet meget ondt, og intet faaet af sin Rettighed hos Bønderne, og nu havde sat sig i stor Gjæld, baade for Foder, Korn, Kvæg og andet, han havde sig tilforhandlet af hans Formands Barns Formyndere. Derfor er hans allerunderdanigste Bøn og Tilforsigt, at E. Kgl. Maj. naadigst vilde bevilge hannem en god Hjælp at maatte faa af Kirkerne her i Stiftet (enten tre eller fire Rdl. af hver, eller saameget som E. Maj. godt synes) saa og af Præster og Degne, eftersom sædvanligt er. Saa og at Lensmanden maatte hjælpe hannem med Bygningstømmer af E. Maj^s Skove paa Oringborg Len. Saadan stor Benaadning skal han altid underdanigst ihukomme i sine daglige Bønner til Gud for E. Kgl. Maj^s kongelige Huses Velstand og lykkelig lange Sundhed og Regjering. Og forbliver jeg altid

E. kgl. Maj^s underdanigste Tjener
Jørgen Seefeldt Christophersen.

Hafniæ, d. 22 Februarii Anno 1661.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1661 A. Indlagt findes en lille Billet fra Jørgen Seefeldt til Kansleren om at tage sig af Sagen.

Den 1 Marts 1661 udgik der kgl. aabent Brev, om at Hr. Hans Villadsen maatte faa 2 Daler af hver Kirke i Sjælands Stift, som noget Forraad havde, hvorhos Stiftets Gejstlighed opfordredes til at vise sig gavmild mod denne deres nødlidende Næste. (Sjæl. Reg. 25, 67—8).

21.

Den højædle Herre, min gunstige Patron og højærede Øvrighed vilde af kristelig Medlidenhed ihukomme mig fattige Præstemand, som tro Tjener og Undersaat, og forhjælpe mig til noget af Kirkernes Forraad paa Møen at købe Plovheste, Kvæg og Korn for til Sæden og Føden; thi i al Sandhed Svensken haver gjort mig saa fattig, at

¹⁾ Ny kirkehist Saml. III, 456

jeg bedrøvede Mand haver ikke det tørre Brød at leve af, og Sognefolket er saa forarmet, at de har ikke givet mig paa 3 Aar moxen en Haandfuld Korn eller anden Rettighed, hvorover jeg fattige Præstemand er geraaden i største Armod, og veed ingen Middel at søge, uden Gud og den kristne Øvrighed, forhaabendes at nyde nogen Hjælp. Den almægtige gode Gud, som er alle Velgjerningers Belønner, vil jeg daglig bede, han saadan Miskundheds Gjerning rigelig belønne vil. Af Kjøbenhavn den 18 Aprilis 1661.

Ed. Magn. underd. Tjener paa Møen
Niels Frandtzen.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1661 A. Den 19 Juni 1661 fik Hr. Niels Frandsen i Magleby paa Møen kongeligt aabent Brev, om at han i tre Aar maatte nyde 30 Daler aarlig af de møenske Kirkers Beholdninger (Sjæl. Reg. 25, 135). Men det lader til, at denne Anvisning paa de forarmede Kirker ikke har været meget værd; ialfald fik samme Præst den 1 Marts 1662 et nyt Kongebrev paa, at han maatte faa $\frac{1}{2}$ Daler af hver Kirke i Sjælands Stift, som havde noget Forraad, hvorhos Stiftets Gejstlighed opfordredes til at hjælpe denne nødlidende Embedsbroder (Sjæl. Reg. 25, 260).

22.

Den højeste og yderste Nød og Elendighed gjør det, at jeg fattige Guds Ords Tjener min allernaadigste Herre og Konning med denne min allerunderdanigste Supplication mod min Vilje maa molestere og ansøge, eftersom til det gemene Onde, som Fjendens umilde Tyranni Landsens betrængte Patrioter og mig i Sønderlighed paaførte udi min fattige Formues, ja Klædernes af Legemet Bortrøvelse, er endogsaa tillagt en særdeles og fast ubodelig Ulykke, dog af den samme Kilde oprunden, nemlig at [mit] ganske Gods og Formue, som fra Fjendens Haand var tilbage, ved den skadelige og ulykkelige Ildebrand, som i Fjendens Qvarter to Gaarde fra min Bolig ved Midnatstide blev antændt, ganske i Grunde er bleven fortæret, opbrændt og lagt i Aske, og jeg selver med Livet neppelig undkom, saa at den gruelige Storm, som føjede sig tillige med den forskrækkelige Ildebrand, efterlod sig hverken Stikke eller

Stage, uden aleneste en uslukkelig Gjæld og Vidtløftighed, som jeg mig for den fattige Enkes Skyld med mange ufødte Smaabørn, som jeg fandt for mig paa Steden, mig haver paataget, at jeg intet skal melde om den tredie og snart højeste Elendighed, langvarig Sot og Sygdom, i hvilken den kjæreste Helbred ved Herrens Haand mig er berøvet og frataget, af hvilken Elendighed jeg min bedrøvelige Tilstand saalænge at dølge og fortie er betvunget.

Over al saadan geraaden Jammer og Bedrøvelse vidste jeg næst Gud ingen bedre Trøster mig for at beklage end min allernaadigste Herre og Konning, paa det allerydmygste og underdanigste supplicerende, at hans store kongelige naadigste Mildhed . . . mig fattige Mand nogen Hjælp af Kirkerne her paa Landet vilde forunde, som for mig andre fattige Guds Ords Tjenere, der end ikke i saa høje Maader ere fristede, allerede mildeligen er vederfaret (etc.).

Thomas Clausøn Jeger.

Af Thestrup Degnestavn d. 18 Juni 1661.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1661 B. Vedlagt findes følgende Tingsvidne:

Claus Villumsen i Herlufmagle, Herredsfoged i Tybjerg Herred, og Oluf Pedersen ibid. Skriver, gjøre vitterligt, at Aar 1661 Torsdagen den 6 Juni paa forbemeldte Ting var skikket hæderlig og vellærd Mand Hr. Thomes Clausen, Sognepræst i Averside og Thestrup Sogne, og sig højlig beklagede, at Fredagen om Natten, som var den 15 Aprilis 1659, er hans Præstegaard, han i Averside iboede, med Gods og Formue ganske og aldeles afbrændt, og samme Ulykke skete af de Svenske, som var indlagt i anden og tredie Gaard næst ved Præstegaarden, som først afbrændte, og derfra hastelig kom Ild i Præstegaarden om Midnatstide, hvor Præsten nær havde blevet opbrændt, og saa blot undkom, at han ikke havde eller kunde faa med sig Sko til sine Fødder eller andre Klæder uden sin Præstekjole, han svøbte sig udi; og ingen turde eller kunde komme til at redde for den gruelig grumme Ild og Blæst, saa hans

ganske Formue, Korn og nogle Heste, Hopper, Svin og andet opbrændte, og hvis lidet, som Ilden havde levnet, blev af Svensken ganske bortrøvet, og hans Karl, formedelst han vilde redde noget Kvæg, slog de ihjel og kastede hannem i Aaen. Og førend denne Ulykke kom, som forbemeldt er, der Hr. Thomes skulde rejse til Næstved efter Kirkevin, og da paa Hjemvejen blev af Svensken ganske udplyndret og afklædt, hvorudover han haver ganske ingen Middel til at bygge eller at hjælpe sig med, med mindre Gud og kristelig Øvrighed vilde komme hannem til Hjælp, og samme hans Nød og store Elendighed anse. Denne Hr. Thomeses ynkelige Klagemaal beviste han med efterfølgende Vidnesbyrd, nemlig Hans Hansen i Averside, Peder Michelsen, Jens Pedersen og Jens Hogensen dersammesteds, hvilke vunde efter Loven, at det saaledes (desværre) befindes udi Sandhed at være, som for^{ne} Hr. Thomes Clausen klageligen haver angivet. Og end ydermere vunde samme Mænd, at Sognet er ganske armelig, og mange Gaarde afbrudte og staa ganske øde, og de, som ere ved Gaardene, ere og ved ringe Middel og haver lidet saaet, saa den fattige Mands Hjælp hos Bonden ringe bliver til hannem at opholde med sit Hus og Folk. (Herom meddeltes der derpaa Hr. Thomes Clausen et Tingsvidne).

Den 25 Juni 1661 fik Hr. Thomes Clausen i Averside Kongebrev paa, at han maatte nyde 1 Rdl. af hver Kirke i Sjælands Stift, som nogen Middel og Forraad havde (Sjæl. Reg. 25, 150).

23.

Frands Hansen, Sognepræst i Ørsted og Daastrup i Sjælands Stift, beder den 4 Januar 1662 Kongen om Hjælp af Kirkerne i Ramsø Herred. Han havde været Præst i 43 Aar, havde 10 Børn, som endnu vare »uopfødte og uforsynede«; han henviser til »mine trende store bevislige Udplyndringer udi Fjendens og Fejdens Tid, med mine smaa Sognes meget forarmelige og slet en Del ruinerede Tilstand, samt Grødens og Sædens store Misvæxt disse

tvende Aar, med min Præstegaards meget ringe Brug og Avling, hvorover jeg ej det tørre Brød og bare Øl have kan.
Orig. i Sjælandske Indlæg 1662.

24.

Stormægtigste og højbaarne Fyrste, naadigste Herre og Konge.

Vi fattige Mænd, Guds og Hs. Maj^s Tjenere paa Møen, udi al Underdanighed give Hs. Maj. tilkjende, at hverken vi eller Kirkerne her paa Landet af vores overblevne Sognefolk han bekomme hvis os af gammel Tid og efter Hs. Maj^s naadigst udgivne Breve til vores Underholdning forundt og tillagt er, og alligevel vi det ved Retten have begyndt at søge, saa dog have vi moxen ingen Gavn haft deraf; thi vi af Rettens Betjente ere opholdne, indtil Bonden sit Korn mestendelen afhændet haver, og hvis beholden findes til hans Sæd og Ophold kan vi ej blive delagtige udi, efter Hs. Maj^s naadigste Forordning. Hvorudover Kirkerne ere meget forfaldne, og en Del af vi fattige Mænd ere geraadne hen i stor Armod. Beder derfor paa det allerydmygeligste, vi maa annamme vor Tiende paa Ageren udi Negen, saasom det paa andre Steder sædvanligt og brugeligt er; thi ellers vide vi ikke, hvorledes vi fattige Mænd uden idelig Kiv og Trætte og ulidelig Omkostning den ringe Rente og Rettighed, os naadigst tillagt er, kan bekomme.

Foruden dette nødes vi til at andrage for vor allernaadigste Herre og Konge, hvorledes vores Ildebrand, som altid tilforn af Hs. Mj^s Skove her paa Landet til Nødtørft er os bevilget, nu en langsommelig Tid er os nægtet, saa at vi herover have lidt stor Nød, og endnu ej veed, hvor vi skulle vort fornødne Brænde bekomme, om den kongelige Naade, som Præsterne her paa Landet altid hidindtil i den Fald vederfaret er, herefter (det Gud forbyde) skal opføre. Thi baade ere Middelen ringe hos enhver af os; og dersom vi end havde Middel til at købe, var her slet intet

fangeligt. Hvorfore vi paa det allerunderdanigste ere af vor allernaadigste Herre og Konge begjærendes, at Hs. Kgl. Maj. naadeligen vil forunde, at vi den sædvanlig Hjælp herefter som tilforn af Skovene her paa Landet til vores Nødtørft maa nyde, anseendes at vi fattige Mænd ej vel uden Ildebrand med Hustru og Børn kan leve (etc.). Stege den 13 Januarii Anno 1663.

E. Kgl. Mj^s allerunderdanigste Tjenere

Hans Nielsen, Niels Frandtzøn, Hans Anderson,
Præst til Kjelby. Præst til Magleby. Præst til Søndersogn.
Peder Olufsøn,
Præst til Borre.

Sjælandske Indlæg 1663 A. Herpaa kom følgende Svar:

Aabent Brev anlangende Præsterne om Tiender af Almuen
paa Møen.

F. 3. G. a. v., at eftersom Præsterne paa vort Land Møen for os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes dennem skal forholdes hvis de af gammel Tid og efter kongelige udgivne Breve til deres Underholdning forundt og tillagt er, saa Kirkerne derudover forfaldne ere, og endel af bemeldte Præster i stor Armod skal være geraaden, da hyde vi hermed, saa og strængelig og alvorlig befale forbemeldte Bønder og Almue paa forskrevne vort Land Møen, at de tilbørligen tiender, saa fremt de ej derfor vil stande tilrette, som vedbør. Hafniæ 25 Febr. 1663.

Sjælandske Registre 25, 383.